

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Valvottu koevapaus päihdehoidossa - toiminnalliset infotilaisuudet ja vankikysely

Laakkonen, Norma
Rinne, Jenny

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Valvottu koevapaus päihdehoidossa - toiminnalliset info- tilaisuudet ja vankikysely

Laakkonen, Norma
Rinne, Jenny
Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2015

Laakkonen Norma, Rinne Jenny

Valvottu koevapaus päihdehoidossa - toiminnalliset infotilaisuudet ja vankikysely

Vuosi 2015 Sivumäärä 60

Valvottu koevapaus on lisäporras rikosseuraamusasiakkaiden vapautumisprosessissa. Vanki voi suorittaa valvotun koevapauden rangaistuksensa loppusuoralla kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista tai koko rangaistuksen suorittamisesta vapauttamista. Merkittäväällä osalla vangeista on päihdeongelma, mikä saattaa hankaloittaa rikollisuudesta irrottautumista. Vangeille tarjottavien päihdeohjelmien lisäksi päihdeongelmaa voidaan vankeusaikana hoitaa myös valvotussa koevapaudessa. Valvotun koevapauden voi tietyin edellytyksin suorittaa päihdehoidossa joko laitos- tai avomuotoisessa kuntoutuksessa. Opinnäytetyö on osa Valvottu koevapaus -hanketta, jossa tutkitaan valvotussa koevapaudessa olevien henkilöiden päihdekuntoutuksen järjestämistä. Tavoitteena on rikosseuraamusasiakkaiden päihdekuntoutuksen kehittäminen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa vankien tietoisuutta valvotusta koevapaudesta ja heidän kiinnostustaan sen suorittamiseen päihdehoidossa. Kartoitus tapahtui vankilassa pidettävillä infotilaisuuksilla, joissa kerättiin vankien näkemyksistä tietoa kyselylomakkeen avulla. Opinnäytetyö oli kahtalainen: toiminnallinen osuus sisälsi vankiloissa pidetyt infotilaisuudet ja niiden järjestämisen, ja kyselylomakkeiden käsittelyn analysointi toteutettiin tutkielmatyypisesti. Vankiläkäynnit toteutettiin Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella: Helsingin vankilassa, Jokelan avovankilassa ja Keravan avovankilassa. Kyselyyn vastasi 36 vankia. Aineiston analyysiin käytettiin SPSS -tilasto-ohjelmaa.

Tulokset viittaavat siihen, että vangit ovat tietoisia valvotun koevapauden tarkoituksesta. Valvotun koevapauden suorittamista kohtaan on kiinnostusta, mutta valvottua koevapautta ei välttämättä haluta suorittaa päihdehoidossa. Tulokseen vaikuttanee se, ettei osa vastanneista kokenut kärsivänsä päihdeongelmasta, eikä tarvetta päihdehoidolle koettu. Tutkimuksen tarkoitus on olla hyödyksi Rikosseuraamuslaitoksen ja päihdehoidon yhteistyön kehittämisessä rikosseuraamusasiakkaiden yhteiskuntaan sopeutumisen edistämiseksi.

Asiasanat: valvottu koevapaus, päihdehoito, vangit, päihdeongelma, kuntoutus

Laakkonen Norma, Rinne Jenny

Supervised probationary freedom in addiction rehabilitation - informative visits to prisons and offender survey

Year	2015	Pages	60

Supervised probationary freedom is an additional step in the process of offenders' release programme. An offender can be placed into supervised probationary freedom six months prior to their conditional release or the release from their whole sentence. A significant percentage of offenders suffer from substance dependence, which can negatively affect the cessation of offending. Among the rehabilitation programmes offered for prisoners during their prison sentence, the substance abuse problem can also be treated in the supervised probationary freedom. Hence the supervised probationary freedom can be committed in either closed or open rehabilitation. This bachelor's thesis is a part of the Supervised Probationary Freedom (Valvottu koevapaus päihdehoidossa -hanke) project, which studies the arrangement of offenders' substance abuse rehabilitation in supervised probationary freedom. The aim of the project is to develop the rehabilitation possibilities of offenders.

The aim of this bachelor's thesis was to study offenders' knowledge and interest towards supervised probationary freedom, and especially the mix of substance rehabilitation and supervised probationary freedom. The study was conducted by arranging prison visits to various prisons and giving the offenders information about the topic. At the end of each visit the offenders were given a questionnaire to fill in. This bachelor's thesis was a mix of functional and qualitative thesis. The functional part included arranging and conducting the prison visits, and the qualitative part included the analysis of the questionnaires. The prison visits were conducted in Helsinki prison, Jokela prison and Kerava prison, which are situated in the criminal sanctions region of Southern Finland. A total of 36 six offenders filled in the questionnaire. The questionnaires were analysed by using the SPSS Statistics programme.

The results of this bachelor's thesis show that the offenders have a relatively good knowledge of what supervised probationary freedom is. The offenders also seem to have interest towards committing supervised probationary freedom. However, the results show that the offenders do not necessarily want to commit supervised probationary freedom in addiction rehabilitation. A part of the offenders who filled in the questionnaire did not admit having substance dependence, which can be the reason why they did not experience the need of rehabilitation in the first place. The intention of this bachelor's thesis is to benefit the co-operation development of Criminal Sanctions Agency and substance abuse treatment promoting the offenders' integration back to society.

Keywords: supervised probationary freedom, substance abuse treatment, offenders, substance dependence, rehabilitation

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Valvottu koevapaus rangaistusjärjestelmässä	8
	2.1 Asuminen ja toimeenpanosuunnitelma.....	9
	2.2 Valvonta ja peruuntuminen	10
3	Vangit, rikokset ja vankien päihdeongelmat	11
	3.1 Suomen vankiluku - kansainvälistä vertailua	11
	3.2 Rikokset ja päihteet	12
	3.3 Vangit ja päihdeongelma	12
4	Vankien päihdekuntoutus ja Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyö.....	14
	4.1 Kuntoutuksesta ja päihdetyöstä vankiloissa.....	14
	4.2 Vankien päihdehoidosta.....	16
	4.3 Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjaukset.....	17
	4.4 Päihdeongelman arviointi, motivointi ja palveluohjaus.....	19
5	Valvottu koevapaus päihdehoidossa	20
6	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja toteutus	23
	6.1 Arviointikysymykset.....	24
	6.2 Eettiset kysymykset.....	25
	6.3 Toteutus	25
7	Vankilakäynnit.....	27
	7.1 Vankilakäyntien suunnittelu ja yhteydenotot vankiloihin.....	27
	7.2 Vankilainfot	28
	7.2.1 Helsingin vankilan kuntoutusosasto	28
	7.2.2 Helsingin vankilan Sörkka-yhteisö	30
	7.2.3 Jokelan vankilan avo-osasto.....	30
	7.2.4 Keravan vankilan avo-osasto	31
8	Tutkimus ja tulokset.....	32
	8.1 Tietämys valvotusta koevapaudesta	32
	8.2 Vangin oma päihdeongelma	34
	8.3 Valvotun koevapauden suorittaminen päihdehoidossa	36
	8.4 Tulosten analyysi ja johtopäätökset	37
9	Tutkimuksen arviointi	40
	9.1 Kyselyn luotettavuus.....	41
	9.2 Pohdintaa vankilakäynneistä	41
10	Pohdintaa tutkimus/opinnäytetyöprosessista ja jatkokehittämisestä	43
	Lähteet	48
	Kuviot	51
	Liitteet.....	52

1 Johdanto

Vankiväestöstä huomattava osa, jopa yhdeksän kymmenestä, kärsii jonkinasteisesta päihdeongelmasta (Tamminen 2010). Siksi olisi tarpeellista kehittää vankien päihdekuntoutusta ottaen huomioon vankilasta vapautumisen ja yhteiskuntaan takaisin kiinnittymisen.

Valvotun koevapauden tarkoituksena on helpottaa vangin yhteiskuntaan sijoittumista vankilassaolon jälkeen (Valvotun koevapauden täytäntöönpano (1/004/2014)). Valvotussa koevapaudessa vanki sijoitetaan tietyin edellytyksin vankilan ulkopuolelle suorittamaan rangaistustaan, enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapautumista tai koko rangaistuksen suorittamisesta vapautumista. Valvottua koevapautta valvotaan teknisillä apuvälineillä, kuten puhelimella ja seurantalaitteilla, ja vangilta edellytetään päihdeettömyyttä sekä muiden hänelle osoitettujen ehtojen noudattamista. Vangille tehdään henkilökohtainen toimeenpanosuunnitelma, johon sisältyy vangin asuminen, toimeentulo, toimintavelvoite, valvonta sekä päivittäinen toiminta-aika koevapauden aikana. (Valvottu koevapaus 2014.)

Opinnäytetyömme käsittelee valvotun koevapauden suorittamista päihdehoidossa. Valvotun koevapauden ja laitospäihdekuntoutuksen yhdistelmä on käytännössä kuitenkin kohtalaisen harvinainen ja aihe on rikosseuraamusalalla vielä osittain tuntematon. Nykyään rikosseuraamusalan työn ajattelussa on siirrytty What Works -periaatteesta desistanssijatteluun: rikosseuraamusasiakkaiden rikollisuudesta irrottautuminen nähdään tavoiteltavana.

Opinnäytetyömme on kahtalainen; se on sekä toiminnallinen että tutkielmatyyppinen. Toiminnallisen osuuden tavoitteena on jalkautua vankiloihin ja pitää vangeille infotilaisuuksia valvotun koevapauden suorittamisesta. Toiminnalliseen osuuteen liittyy infoesitteen suunnittelu ja toteutus, vankilainfojen pohjan suunnittelu, kyselylomakkeen suunnittelu, yhteydenottaminen vankiloihin aikojen sopimiseksi sekä vankilainfojen toteutus. Vankilainfojen tavoitteena on tuoda tietoa suoraan vangeille valvotusta koevapaudesta ja sen suorittamisesta päihdehoidossa. Opinnäytetyömme tutkielmaosuus kartoittaa vankien tietämystä ja kiinnostusta valvottua koevapautta sekä päihdehoitoa ja näiden yhdistämistä kohtaan. Keräsimme tietoa vangeilta kyselylomakkeella, jonka infoille osallistuneet vangit saivat halutessaan täyttää. Opinnäytetyön tavoitteena on vieraila eri vankiloissa mahdollisuuksien mukaan. Vankiloissa pidämme infotilaisuuksia vangeille ja keräämme kyselylomakkeen avulla tietoa vankien tietämyksestä sekä mielenkiinnosta valvotun koevapauden suorittamisesta päihdehoidossa.

Suoritimme työharjoittelun POKE -hankkeessa (Päihdehoidon oppimis- ja kehittämiskeskus) kesällä 2014; tehtävänämmä oli jalkautua Suomen vankiloihin pitämään infotilaisuuksia valvotun koevapauden suorittamisesta päihdehoidossa Järvenpään sosiaalisairaalan Hietalinna-

yhteisössä. Työharjoittelun loputtua pidimme 1.9.2014 POKE -työryhmän kanssa kokoavan tapaamisen: siellä meille tarjottiin tilaisuutta jatkaa kesällä aloittamaamme kehittämistyötä opinnäytetyön muodossa. Meille tarjouksen hyväksyminen oli looginen vaihtoehto mielekkään kesän ja valmiiksi tutun aiheen jälkeen.

Opinnäytetyömme on osa Valvottu koevapaus - hanketta, joka on Laurea-ammattikorkeakoulun ja A-klinikkasäätiön yhteistyössä toteuttama hanke. Valvottu koevapaus -hankkeen tavoitteena on rikosseuraamusasiakkaiden päihdekuntoutuksen kehittäminen. Eri-tyisesti hankkeessa tutkitaan valvotussa koevapaudessa olevien henkilöiden päihdekuntoutuksen järjestämistä. Valvottu koevapaus -hanke on saanut Oikeusministeriön Kriminaalipoliittisen osaston tutkimus- ja kehittämismäärärahaa.

Ohjaajanamme opinnäytetyöprosessissa toimii Laurea-ammattikorkeakoulun yliopettaja Teemu Rantanen, ja työelämäohjaajinamme toimivat Järvenpään sosiaalisairaalan Hietalinna-yhteisön yksikköjohtaja Yrmy Ikonen sekä tutkija Minna Lindqvist. He edustavat A-klinikkasäätiötä, joka on mukana Valvottu koevapaus -hankkeessa. Hietalinna -yhteisössä on viime vuosina ollut yksittäisiä, valvottua koevapautta päihdehoidossa suorittavia henkilöitä. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnämme myös Valvottu koevapaus -hankkeen kokemusasiantuntijaa, jolla on omaehtainen kokemus valvotun koevapauden suorittamisesta päihdehoidossa.

2 Valvottu koevapaus rangaistusjärjestelmässä

Suomalainen rangaistusjärjestelmä voidaan karkeasti jakaa seuraaviin osa-alueisiin: vankeus, valvontarangaistus, yhdyskuntaseuraamukset sekä sakkorangaistus. Vankeus voi olla tutkinta-vankeutta, joka ei ole rangaistus, vaan tarkoittaa esitutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana toteutettua rikoksesta epäillyn kiinnipitoa. Ehdoton vankeus voidaan tuomita joko määräaikaisena tai elinkautisena - vankeusrangaistuksen kesto on vähintään 14 päivää ja enintään 12 vuotta. Ehdolliseksi vankeudeksi voidaan määrätä vankeusrangaistus, joka on enintään kahden vuoden pituinen. (Vankeus 2013.)

Ehdotonta vankeusrangaistusta suorittava vanki pääsee lähes poikkeuksetta rangaistuksen suorittamisen loppuvaiheessa ehdonalaiseen vapauteen, jossa vanki suorittaa lopun rangaistuksesta vapaudessa (Ehdonalainen vapaus 2014). Uudistuksien myötä on otettu käyttöön laki valvotusta koevapaudesta (629/2013), joka astui voimaan 1.1.2014. Valvottuun koevapauteen voidaan tietyin edellytyksin sijoittaa vanki aikaisintaan kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista tai koko rangaistuksen suorittamisesta vapauttamista. Valvottu koevapaus on lisäporras vangin vapautumisprosessissa. (Valvottu koevapaus 2014.)

Valvotussa koevapauudessa vankia valvotaan erilaisin teknisin apuvälinein. Valvotun koevapauden edellytyksenä on vangin päihteettömyys, sekä vangin sitoutuminen noudattamaan hänelle asetettuja ehtoja koevapauden aikana. Koevapautta varten vangille tehdään toimeenpanosuunnitelma, josta käy ilmi vangin asuminen ja toimeentulo, toimintavelvoite, päivittäinen toiminta-aika sekä koevapauden valvonta koevapauden suorittamisen aikana. Valvotun koevapauden valvonnasta vastaa vankila. (Valvottu koevapaus 2014.) Koevapauden tarkoituksena on edistää vangin hallittua ja suunnitelmallista vapauttamista, sekä helpottaa kiinnittymistä takaisin yhteiskuntaan (Valvottu koevapaus 2013).

Valvottua koevapautta voidaan ajatella pehmeämpänä laskuna takaisin yhteiskuntaan - valvottu koevapaus on lisäporras vapautumisprosessissa. Kun vapautumisprosessiin lisätään yksi luotettavasti valvottava vaihe enemmän vankeuden ja ehdonalaisen vapauttamisen välille, luodaan vangille paremmat edellytykset pärjätä vapauduttuaan. Lisäksi valvotulla koevapaudella pyritään vähentämään laitostumisen riskiä. Valvotulla koevapaudella on myös taloudellinen puoli; se on yksi keino vähentää vankilukua, ja näin ollen myös vankilakustannuksia. (Mäkipää 2010, 8-26.)

Valvotun koevapauden erityisenä kohderyhmänä on pidetty pitkiä, ehdottomia vankeusrangaistuksia suorittavia vankeja, sillä heidän kohdallaan laitostuminen saattaa olla vahvasti näkyvillä. Näiden vankien kohdalla valvotulle koevapaudelle on erityinen tarve, sillä valvottu koevapaus velvoittaa vankia olemaan omatoiminen ja toimimaan vastuullisesti. Valvottu koe-

vapaus myös tukee vangin arjenhallinnan osaamista. Valvottu koevapaus on kaikkien vankien oikeus, mutta se on myös vapaaehtoista - vankia ei voi pakottaa koevapauteen. Valvotun koevapauden toteutumisen yksi edellytys on vangin antama kirjallinen suostumus, josta käy ilmi vangin halukkuus suorittaa valvottu koevapaus. (Mäkipää 2010, 9-25.)

Vuonna 2013 valvottuun koevapauteen sijoitettiin 504 vankia, joka oli viisinkertainen määrä verrattuna vuoteen 2007. Päivittäinen valvotussa koevapaudessa vuonna 2013 olleiden keskimäärä oli 151 vankia. Keskimääräinen koevapauden pituus puolestaan oli 108 päivää, eli reilu 3,5 kuukautta. Päätyneistä koevapauksista oli peruutettujen koevapauksien osuus 13 prosenttia. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2013, 6.)

2.1 Asuminen ja toimeenpanosuunnitelma

Valvotun koevapauden päämääränä on helpottaa vangin sijoittumista takaisin yhteiskuntaan ja normaaliin arkeen vapautumisen jälkeen. Edellytyksenä valvotulle koevapaudelle on, että vangilla on asunto, tai sellaiseksi soveltuva muu paikka, esimerkiksi päihdekuntoutuslaitos. Vangin velvollisuuksiin kuuluu myös päihitteettömyys, sekä toimintavelvoitteen ja ehtojen noudattaminen koevapauden aikana. Koska valvotun koevapauden edellytyksenä on vangin päihitteettömyys, tulee vangin allekirjoittaa päihitteettömyssitoumus. Vangin on allekirjoitettava valvotun koevapauden valmisteluvaiheessa suostumus, jonka myötä vankeinhoitoviranomaiset voivat olla yhteydessä muihin tarpeellisiin tahoihin. Vanki on velvollinen antamaan päihdeseulat valvontaviranomaisille. Jos vanki kieltäytyy seuloista, voidaan hänet määrätä verikokeeseen. (Laki valvotusta koevapaudesta, 629/2013; Mäkipää 2010, 29.)

Valvotun koevapauden valmisteluvaiheessa keskeisintä on valvonnan sekä koevapauden aikaisen asumisen ja toiminnan sisällön suunnitteleminen. Valvotun koevapauden tärkeimpiä edellytyksiä on asunto. Asunto voi olla vangin oma asunto, puolison, ystävän tai muun perheenjäsenen asunto (sillä ehdolla, että samassa osoitteessa asuvat henkilöt suostuvat järjestelyyn). Asunto valvotun koevapauden edellytyksenä voi kuitenkin olla ongelmallinen vankien yhdenvertaisuuden kannalta. Riskinä voi olla, että valvottuun koevapauteen valikoituu pääosin vankkeja, joilla on jo valmiiksi olemassa asunto ja työpaikka. Vangin tulee pääasiassa itse järjestää asunto sekä työ- tai opiskelupaikka, mutta vankilalla on velvollisuus kuitenkin auttaa vankia asunnon ja toimintavelvoitteen järjestämisessä, mikäli katsotaan, että vanki on erityisen tuen tarpeessa. Jos vangilla ei ole asuntoa, tehdään silloin yhteistyötä sosiaalitoimen ja muiden viranomaisten kanssa tarpeen mukaan. Kuitenkaan vankilaviranomaisilla ei ole lainmukaista velvollisuutta järjestää vangille valvotun koevapauden aikaista asuntoa tai toimintavelvoitetta. Lisäksi vankilan tehtävänä on arvioida vangin järjestämä asunto ja toimintavelvoite, jotta ne täyttävät vaadittavat edellytykset. (Mäkipää 2010, 21-36.)

Valvottua koevapautta varten laaditaan yksilöllinen toimeenpanosuunnitelma ja viikoittainen aikataulu, josta käy ilmi vangin asuminen ja toimeentulo, toimintavelvoite, päivittäinen toiminta-aika sekä koevapauden valvonta. Vangin on osallistuttava valvontatapaamisiin, tehtävä työtä tai osallistuttava koulutukseen, kuntoutukseen, toimintaohjelmiin tai muuhun vastaavaan, esimerkiksi päihdekuntoutukseen. Lisäksi suunnitelmassa on määritelty koevapausvangin yhteyshenkilö toimintapaikalla, vankilan yhteydenpitomuodot koevapaudessa olevaan sekä poikkeuksellisten tilanteiden, kuten sairastapauksien menettelytavat. Toimintavelvollisuuden tarkoituksena on vahvistaa ja ylläpitää vangin sosiaalisuutta ja toimintakykyä, ja toiminnan on oltava sellaista, että sitä voidaan luotettavasti valvoa. Toimeenpanosuunnitelmasta riippuen työtä tai toimintaa on oltava vähintään viisi tuntia viikossa. Vangin on pysyttävä toimeenpanosuunnitelmassa määritellyssä asunnossaan klo 21-06 välisenä aikana, ellei toisin ole sovittu. (Laki valvotusta koevapaudesta, 629/2013; Mäkipää 2010, 21-22.)

2.2 Valvonta ja peruuntuminen

Valvottua koevapautta suorittavan vangin valvonnan tekninen toteutustapa arvioidaan yksilöllisesti tarpeen perusteella. Valvonnassa käytetään teknisiä apuvälineitä, kuten asuntoon asennettavia tai vangin haltuun annettavia, joko ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettäviä teknisiä välineitä. Vankilan on oltava riittävästi yhteydessä vankiin, ja valvomalla edistettävä koevapauden toteutumista suunnitellusti. Lisäksi valvontaviranomaisilla on oikeus päästä vangin asuntoon ilmoittamatta varmistaakseen vangin olevan asunnossaan päihteettömänä sovittuina ajankohtina. (Laki valvotusta koevapaudesta, 629/2013.)

Päämääränä on, että valvonta toteutetaan hienotunteisesti niin, ettei valvotussa koevapaudessa oleva vanki joudu ylimääräisen huomion kohteeksi. Valvonnassa on otettava huomioon muun muassa vangin yksityiselämän sekä perhe-elämän suoja. Valvonnan ei tule myöskään aiheuttaa kohtuutonta haittaa vangille eikä toimintavelvoitteen täyttämiseksi. Valvottua koevapautta suorittavan vangin on myös sitouduttava noudattamaan hänelle mahdollisesti määrättyä lääkehoitoa, esimerkiksi seksuaalirikoksen uusimisen ehkäisemiseksi tarkoitettua lääkehoitoa, sekä noudattamaan myös mahdollista psykososiaalista hoitoa ja tukea koskevia määräyksiä. (Laki valvotusta koevapaudesta, 629/2013; Mäkipää 2010, 36-40.)

Valvotun koevapauden suorittaminen on mahdollista peruuttaa, jos vanki ei noudata valvotun koevapauden ehtoja, tai valvotun koevapauden edellytykset eivät täyty. Edellytysten raukeamiseksi katsotaan muun muassa toimintavelvoitteen toteutumattomuus, vangin käyttäytymisen edellytysten vastaisesti, positiivisen päihdetestaustuloksen antaminen tai vangin sitoutumattomuus koevapauden ehtojen noudattamiseen. (Mäkipää 2010, 41-43.)

3 Vangit, rikokset ja vankien päihdeongelmat

Suomessa on keskimäärin ollut noin 3 000 vankia päivittäin - luvun muodostavat vankeusvangit, sakkovangit sekä tutkintavangit. Vankeusvangit suorittavat vankeusrangaistustaan joko suljetuissa vankiloissa tai avovankiloissa. Päihdeongelmia on jopa yhdeksällä kymmenestä vangista, eli 90 prosentilla vangeista (Lähes jokaisella vangilla on päihdeongelma 2010).

3.1 Suomen vankiluku - kansainvälistä vertailua

Vuoden 2014 vankilukujen maakohtainen vertailu paljastaa Suomen vankiluvun olevan Euroopan maiden viidenneksi alhaisin - vain 55 vankia 100 000 asukasta kohden. Vertailtavia maita oli Euroopan alueella 57. Pohjoismaista Suomea pienempi vankiluku oli vain Islannissa (45 / 100 000); Ruotsi puolestaan sijoittui Suomen edelle vankiluvun ollessa 57 / 100 000. Tanskassa suhteutettu vankiluku vuonna 2014 oli 67 vankia / 100 000 asukasta, ja Norjassa saatiin Pohjoismaiden korkein vankiluku asukasmäärään nähden - 75 vankia 100 000 asukasta kohden. (World Prison Brief.)

Pohjoismaiden vankiluvut ovat kuitenkin likimain samoja keskenään, Euroopan alhaisimpia. Yhdysvalloissa ja Venäjällä on vankeja suhteellisesti 10-kertainen määrä Suomeen verrattuna. (Vangit.) Pohjoismaiseen vankilukuun, noin 70 vankiin / 100 000 asukasta, verrattuna on vastaava lukema Länsi-Euroopassa noin 110, Itä-Euroopassa noin 200 ja Baltian maissa noin 300 vankia / 100 000 asukasta (Lappi-Seppälä 2007).

Tarkastellessa maamme vankilukua sellaisenaan, käy ilmi, että Suomen vankikapasiteetista 93 prosenttia on käytössä 1.1.2014. Kapasiteetti on 3 089 vankia; tilaston tekohetkellä 2014 Suomessa on ollut keskimäärin yhteensä 3 011 vankeusvankia. (World Prison Brief.) Vuonna 2013 vankeusvankiluku on ollut 2 549 (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2013, 5). Tutkintavangit mukaan luettuna vuonna 2014 Suomessa oli vankeja päivittäin keskimäärin 3 097, kun vastaava luku vuotta aiemmin oli 3 175 (Vangit. Rikosseuraamuslaitos).

Vankilukuun vaikuttaa oleellisesti rikoslainsäädäntö. 1990 -luvun puolivälistä lähtien on lain-säädäntöä kovennettu. Rangaistuskäytäntö on muuttunut ankarammaksi muun muassa väkivaltarikoksissa, ja samankaltaista vaikutusta tuntuu olleen myös Euroopan Unionin rikosoikeudellisessa yhteistyössä. (Hannula 2006.) 2000 -luvulla ulkomaalaisten vankien määrä on myös kasvanut Suomen vankiloissa: vuonna 2000 ulkomaalaisten vankien osuus vangeista oli 6,1 % (173 henkilöä), kun vuonna 2014 heidän osuutensa oli 16 % (483 henkilöä).

Vuonna 2013 Suomen vankiloista vapautui 3 582 vankeusvankia - vapautuneiden vankeusvankien vankila-ajan keskipituus oli 10 kuukautta. Heistä 1 443 vankia, eli 40 prosenttia oli ollut

vankilassa enintään kolme kuukautta, mikä kertoo sen, että lyhyitä vankeusrangaistuksia suoritetaan paljon. Nämä ovat useimmiten avolaitoksissa suoritettuja rangaistuksia - kaikista vankeusvangeista vajaa 40 prosenttia vapautui avovankiloista. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2013, 5.)

3.2 Rikokset ja päihteet

Rikoksista epäiltyjen päihtymystilaa koskevat tilastot ovat usein epävarmoja, koska poliisin kirjaamiskäytännöt vaihtelevat: tilastoista saatavat tiedot koostuvat poliisin tekemistä kenttähavainnoista. Päihteet ja pahoinpitelyrikokset tuntuvat usein liittyvän ehkä kaikista voimakkaimmin yhteen. Vuodesta 1994 alkaen alkoholihumalassa tehtyjen selvitettyjen pahoinpitelyrikosten määrä on pyörinyt 12 500 ja 20 000 rikoksen välillä. 1990 -luvun puolivälin draamaattisen nousun (1994 - 1996, 12 500:sta 17 500:een) jälkeen tasainen huippu, 20 000 alkoholin vaikutuksen alaisena tehtyä selvitettyä pahoinpitelyrikosta, saavutettiin vuonna 2008. Nyt selvitettyjen rikosten valossa näyttäisi siltä, että alkoholin vaikutuksen alaisena tehdyt pahoinpitelyrikokset olisivat jälleen vähentyneet vuodesta 2011 alkaen - vuonna 2013 luku oli noin 16 500. (Rikollisuustilanne 2013, 78-79.)

Päihteiden ja alkoholin vaikutuksen alaisena oleminen näyttää lisäävän väkivaltaista käyttäytymistä, mutta se myös jonkin verran tuntuu lisäävän riskiä joutua väkivallan, ryöstön tai omaisuusrikoksen kohteeksi. Tutkimuksissa ja väestökyselyissä ei kuitenkaan tavoiteta valta-väestöstä syrjäytyneiden keskinäistä väkivaltaa, mikä on muistettava lukuja tutkiessa. (Rikollisuustilanne 2013, 81-82.)

Pahoinpitelyrikokset muiden päihteiden (lääkkeet, huumeet, alkoholin ja em. sekakäyttö) vaikutuksen alaisena ovat pysyneet erittäin alhaisena, mutta ryöstörikoksissa muiden päihteiden vaikutuksen alaisena olleiden epäiltyjen määrä kasvoi 2000 -luvun alussa selvästi, mikä saattoi olla yhteydessä niin sanottuun toiseen huumeaaltoon. Kun mahdollinen saalis on ryöstössä usein rahaa tai rahaksi muutettavissa, on ryöstö huumeriippuvaiselle houkutteleva. Viime vuosina näyttäisi muun päihteen alainen osuus ryöstöissä kuitenkin palautuneen alhaiseksi. (Rikollisuustilanne 2013, 80.)

3.3 Vangit ja päihdeongelma

Jopa 90 prosentilla Suomen vankiväestöstä on päihdeongelma. Vangit myös kärsivät fyysisistä ja psyykkisistä sairauksista ja oireista enemmän kuin muu väestö. Masennus ja mielenterveysongelmat ovat tavallisia, ja lääkkeiden käyttö on myös vankilassa runsasta joko fyysisiin tai psyykkisiin oireisiin tai vieroitusoireisiin käytettynä. (Lähes jokaisella vangilla on päihdeongelma 2010.) Myös jopa noin joka toisella vangilla on kaksoisdiagnoosi, eli päihde- ja mielen-

terveysongelma yhdessä (Oikeusministeri Henriksson kannattaa vankiloiden terveydenhuollon siirtoa STM:lle 2012). Vankien usein ongelmallista terveydentilaa kuvannee sekin, että 60 prosenttia vangeista käyttää lääkärin määräämää jatkuvaa lääkitystä (Kärkkäinen 2011).

Vankiloihin ajautuu tutkimusten mukaan yhä huono-osaisempaa ja sairaampaa väkeä. Vankien sairastavuus on valtaväestöön verrattuna korkea, jopa 6-7 -kertaisesti korkeampi. (Oikeusministeri Henriksson kannattaa vankiloiden terveydenhuollon siirtoa STM:lle 2010.) Mielenterveyden häiriöt, HIV ja maksatulehdukset ovat verrattain yleisiä ja päihdeongelmien kirjo valtava ja hoidon tarve laaja. Noin puolella vangeista on suonensisäisestä huumeidenkäytöstä saatu virustartunta. Yleisiä ovat myös hengityselinsairaudet, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, neurologiset sekä sydän- ja verenkiertoelimistön sairaudet. (Kärkkäinen 2011.) Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve -tutkimuksessa on kartoitettu suomalaisten vankien (myös yhdyskuntaseuraamusta suorittavien) somaattisia ja mielenterveydellisiä häiriöitä. Tutkittavana oli 600 vankia ja 100 yhdyskuntapalvelussa olevaa. Puolella tutkittavista oli alkoholiriippuvuus ja kahdella kolmasosalla jokin muu päihteidenkäyttödiagnoosi. Persoonallisuushäiriö diagnosoitiin jopa kahdella kolmasosalla. (Vankien terveydentila muuta väestöä heikompi 2013.)

Vankien terveydentilaa kartoitettaessa on myös kiinnitetty huomiota hermostoperäisten ajattelutoimintoihin vaikuttavien, niin sanottujen neurokognitiivisten heikkouksien suureen esiintyvyyteen. Ulkomaisissa tutkimuksissa vangeilla on todettu paljon lapsuudessa alkavaa ylivilkkautta ja tarkkaavuushäiriötä (ADHD). Häiriöön on yhdistetty aikuisiän toistuvaa väkivaltaisuutta - noin kolmanneksella suomalaisista pitkäaikaisvangeista näyttäisi olevan ADHD-taustaa. On myös havaittu, että noin joka toisen vangin luku- ja kirjoitustaito on heikko. Vaikea luki- ja kirjoittamishäiriö on puolestaan joka kolmannella vangilla. Tarkkaavaisuus-, luki- ja kirjoitushäiriöitä hoitamalla uskotaan voivan jollain tasolla vaikuttaa uusintarikollisuuteen. Varsinaisia psyykkisiä sairauksia (skitsofreniaa ja kaksisuuntaista mielialahäiriötä) ei näytä esiintyvän enempää kuin valtaväestössä, mutta tämä voi selittyä näitä sairauksia potevien tuomittujen määräämisenä syntyneinä syyntakeettomina valtion sairaaloihin. (Kärkkäinen 2011.)

Julkisuudessa on puhuttu, että vankien terveydenhuolto tulisi siirtää osaksi normaalia terveydenhuoltoa. Nykyään vankien terveydenhuollosta vastaa oikeusministeriö - muun muassa oikeusministeri Anna-Maja Henriksson on ajanut vankien terveydenhuollon siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriölle. Henrikssonin mukaan vankien terveydenhuolto vankeusaikana katkaisee toimivat hoitosuhteet siviilissä, jolloin hoitojatkumoa on vaikeampaa luoda, kun seuraamisen ajan hoito tapahtuu eristyksissä. Maailman terveysjärjestö WHO sekä eurooppalainen kidutuksen vastainen komitea CPT ajavat myös molemmat vankien terveydenhuollon siirtämistä pois rangaistusjärjestelmän piiristä. (Oikeusministeri Henriksson kannattaa vankiloiden terveydenhuollon siirtoa STM:lle 2012.)

Henrikssonin mukaan ei riitä, että vankien terveydentilaan puututaan vain vankeusaikana. Vankilassa saavutettu päihdeettömyys ei riitä turvaamaan päihdeongelman pysymistä hallinnassa vapautumisen jälkeen, vaan avuksi tarvitaan ulkoisia tukitoimia vapaudessa. Sen vuoksi olisi tärkeää, että vanki pääsisi vapautumisen jälkeen normaalin palvelu- ja tukijärjestelmän piiriin, ja erityisesti Henrikssonin mukaan tulisi kehittää hoitojatkumoa vankilan ja päihdehoidon organisaatioiden välille. (Oikeusministeri Henriksson kannattaa vankiloiden terveydenhuollon siirtoa STM:lle 2012.)

Uusintarikollisuuden ehkäisyssä on keskeistä päihdeongelmaan puuttuminen. Yli puolet vankilasta vapautuneista ei pala vankilaan tai yhdyskuntapalveluun, joten vankien terveyteen vaikuttaminen tehokkailla toimilla vankeuden aikana on merkityksellistä. (Oikeusministeri Henriksson kannattaa vankiloiden terveydenhuollon siirtoa STM:lle 2012.) Vankeusaika on hyvä tilaisuus edistää vankien terveydentilaa ja psykososiaalisia ongelmia, sillä vankiloissa voidaan tunnistaa vankien terveysongelmat ja aloittaa hoito ja kuntoutus. Hoidon jatkuminen tulisi taata vangille vapautumisen jälkeenkin: vankiloiden ja kuntien terveys- ja sosiaalitoimen yhteistyö on äärimmäisen tärkeää. (Kärkkäinen 2011.)

Yhteiskunnalliselta kannalta vankien terveydentilan edistäminen ja päihde- sekä terveysongelmien hoitaminen kannattaa, sillä kuntoutunut vanki selviytyy paremmin arjessa ja elämässä vapautumisen jälkeen, ja uusintarikollisuuden riski pienentyy. Tehokas hoito ja kuntoutus myös vähentävät yhteiskunnalle tulevia kustannuksia pitkällä aikavälillä. (Kärkkäinen 2011.)

4 Vankien päihdekuntoutus ja Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyö

Sosioekonomiset terveyserot eri väestöryhmien kesken ovat Suomessa suuret kansainvälisesti vertailtuna, eikä tilanteeseen tunnu olevan parannusta näkyvissä (Sosiaalibarometri 2015, 17). Monenkertaiset rikostenuusijat muodostavat ryhmän, joka on Suomen aikuisväestön syrjäytynein, köyhin ja sairain väestönosa (Hypén 2004, 54). Vangit tarvitsevat kuntoutusta vankilassaoloaikana, ja erityisesti vankien päihdeongelmien lieventäminen osana kuntoutusta on vankiryhmän terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kannalta olennaista.

4.1 Kuntoutuksesta ja päihdetyöstä vankiloissa

Vankiloissa päihdetyö perustuu pyrkimykseen vähentää niin päihteiden tarjontaa kuin kysyntää. Tämä tapahtuu estämällä välittäjien toimintaa, mikä vaikeuttaa päihteiden käyttöä vankilassa. Vankilassa päihteiden käyttöön liittyy muitakin puolia kuin itse päihteen nauttiminen; päihteiden käyttö voi aiheuttaa esimerkiksi velan perintää ja pakottamista huumerekokseen. (Varjonen 2015, 115).

Perinteisiä, klassisia vankeja auttavia ja parantavia toimintamuotoja vankilassa ovat työ, kasvatus ja hoito (mm. Foucault 1975, 327-342). Karkea jaottelu sisältää työtoimintaa, opetus-toimintaa, hengellistä työtä, sosiaalista työtä, vapaa-ajantoimintaa sekä terveydenhuoltoa. Uudempia toimintamuotoja ovat muun muassa päihdekuntoutus, muu sosiaalinen kuntoutus ja rikoksettomaan elämään tähtäävät toimintaohjelmat. Kuntoutuksena tai vaikkapa työtoimintana pidettävän toiminnan välinen raja on usein häilyvä. Kuntoutuksellisia piirteitä saattaa sisältyä toimintaan, joka ei täytä varsinaista kuntoutuksen määritelmää. Esimerkiksi työtoimintaan liittyvien sosiaalisten valmiuksien harjoittaminen on lähellä kuntoutusta. (Karsikas 2005, 21-22.)

Päihdetyö jakaantuu vankilassa valvontaan, hoitoon ja kuntoutukseen (Kuntouttava toiminta - Päihdetyö. 2013). Päihdekuntoutuksen ja siihen liittyvien toimintaohjelmien käyttöönotto ja kehittäminen alkoivat Suomessa 1990 -luvulla, kun rikollisten kuntoutuksessa alettiin keskittyä ”something works” -ajattelutapaan: aiempi ”nothing works” -ajattelu väistyi, kuten muissakin länsimaissa. (Karsikas 2005, 22.)

Ohjelmatoiminta on vakiintunut kansainvälisesti yhdeksi niistä menetelmistä, joilla pyritään edesauttamaan rikollisesta elämäntavasta luopumista. Rikosseuraamusalalla on toteutettu noin 10 vuotta kognitiivis-behavioraaliseen teoriaan perustuvia kuntouttavia ohjelmia. (Kuntouttava toiminta - ohjelmatyö 2013.) Kognitiivis-behavioraalisen työskentelyn mallissa kiinnitetään huomiota asiakkaan ajattelun ja päätelmien rakentamiseen - ajatusten, tunteiden ja käyttäytymisen yhteys toisiinsa luo ymmärtämispohjan kognitiivis-behavioraalille mallille. Asiakkaan tulkintoja sekä uskomuksia tutkitaan ja pyritään muuttamaan yhteistyössä asiakkaan kanssa. Keskittyminen nykyhetken mahdollisuuksiin ja selviytymistaitojen tukeminen ovat kognitiivis-behavioraalisen hoitomallin keskiössä. Päihderiippuvaisen asiakkaan kuntoutuksessa käsitellään usein myös ahdistuneisuushäiriöitä sekä masennusta. (Kognitiivis-behavioraalinen työote 2011.) Eniten järjestetään erilaisia päihdeongelmallisille suunnattuja päihdeohjelmia tai esimerkiksi tiettyyn rikokseen, kuten väkivalta- tai seksuaalirikokseen syyllistyneille tarkoitettuja ohjelmia rikosten uusimisen vähentämiseksi. (Kuntouttava toiminta - ohjelmatyö 2013.)

Osa vangeista haluaa suorittaa tuomionsa päihdeettömässä ympäristössä, ja tämä on jokaisen vangin oikeus. Päihdeettömässä ympäristössä vanki välttyy päihteiden käyttämisen painostukselta ja samoin myös kiusaukselta käyttää päihteitä. Päihdeettömässä ympäristössä vangit sitoutuvat päihdeettömyyteen ja voivat suorittaa tuomionsa kuntoutusmyönteisessä ympäristössä. (Varjonen 2015, 115-116). Päihdekuntoutuksen yhtenä osana ovat ryhmämuotoiset ohjelmat. Ohjelmat suunnataan eriasteisista päihdeongelmista kärsiville vangeille. Päihdekuntoutusohjelmat voivat olla monimuotoisia. Ne voivat alkaa esimerkiksi vieroituksen jälkeen ta-

pahtuvina motivoivina haastatteluina tai kursseina ja päätyä intensiivisimmillään osallistumiseen pitkään yhteisöhoito-ohjelmaan. (Kuntouttava toiminta - ohjelmatyö 2013.)

Esimerkiksi Helsingin vankilan päihdetyöstä ja -strategiasta on sanottu, että päihdekuntoutuksesta tulisi muodostua hoitojatkumo - vieroituksen, hoitoonohjauksen, tuen, kuntoutuksen ja jatkohoidon kokonaisuus. (Tourunen & Perälä 2004, 13.) Joihinkin vankiloihin on esimerkiksi perustettu päihdeettömiä osastoja, joilla vangit voivat kuntoutua yhdessä ryhmänä. Vankiloissa toteutettavien kuntouttavien kuntoutusohjelmien luonne on usein kognitiivis-behavioraalinen (Rantanen 2009, 108). Yhteisöllisen kuntoutuksen mallia on noudatettu muun muassa Helsingin vankilan Sörkka -yhteisössä, joka on kuntouttavan toiminnan päihdeohjelma (Helsingin vankilan esite).

Kuntoutuksessa vaikuttaa myös sosiaalinen näkökulma, joka eroaa paljon käytetystä kognitiivis-behavioraalista mallista. Sosiaalinen näkökulma kuntoutuksessa antaa enemmän tilaa yksilöllisen tilanteen huomioimiselle. Yhteiskunnallisessa mielessä sana ”sosiaalinen” liittyy hyvinvointiin ja sitä kautta yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Sosiaalinen kuntoutus liittyy kuntouttavaan sosiaalityöhön. Psykososiaalinen työ, voimaannuttaminen, palveluohjaus sekä suunnitelmat ja tilannearviot ovat osa työmenetelmiä. (Rantanen 2009, 107-113.)

Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulma on myös rikosseuraamusalalla lisääntynyt. Muun muassa sekä vankeusajan että vapautumisen suunnittelua on pidetty olennaisena uusintarikollisuuden vähentämisen kannalta. Myös tavoitteen määrittelyn lähtökohta on tärkeä nähdä asetettavaksi yhdessä asiakkaan kanssa, sillä tavoite päihdekuntoutukselle voidaan asettaa yksilöllisesti. Vuorovaikutusta on myös korostettu osana sosiaalista kuntoutusta. Esimerkiksi päihdetyössä terapeutin persoonallisuus saattaa vaikuttaa paljon hoidon jatkuvuuteen. Sosiaalinen kuntoutus liittyy sosiaalisen tuen antamiseen, ja keskeistä työtöteessä on työntekijän paneutuva ja välittävä asennoituminen. (Rantanen 2009, 107-113.)

Rikosseuraamusalalla sosiaaliseen kuntoutukseen, esimerkiksi vuorovaikutukseen ja päihdetyöhön paneutumiseen liittyy haasteita. Sosiaalinen auttaminen tulisi sovittaa yhteen rikosseuraamustyön valvonnan ja rangaistuksen täytäntöönpanon kanssa (Rantanen 2009, 113). Vankila on kuntoutusympäristönä haasteellinen, sillä vankiloiden ensisijainen tehtävä on rangaistusten täytäntöönpano, ei vankien kuntouttaminen. Rikosseuraamuslaitos ei ole kuntoutusorganisaatio, joten kuntoutuksen tarjoaminen vangeille ei ole vankilan prioriteetti. (Karsikas 2006.)

4.2 Vankien päihdehoidosta

Kuntoutus tarvitsee suotuisan ympäristön onnistuakseen. Terapeuttinen ympäristö vaatii luotamuksen ilmapiiriin sekä kuntoutukseen osallistuvien kunnioittamista - yhdenvertaisuus ja keskinäinen kunnioitus osallistujien välillä ovat tunnuspiirteitä terapeuttiselle ympäristölle. Kun kyseessä on vankilaympäristö, nousee esille laitosturvallisuuden ja kuntoutuksen välinen ristiriita. Laitosturvallisuuden kannalta vankilassa toteutetaan ensisijaisesti kontrollia, joka pitää sisällään erilaisia tarkastuksia. Vankilan kontrollin tulee kohdella vankeja yhdenmukaisesti. (Granfelt 2007, 34.) Kuntoutuksen rooli voidaan kuitenkin kokea vähintään yhtä tärkeänä uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi ja yhteiskuntaan sopeutumiseksi.

Yleisesti kriminaalipolitiikassa päihdeillä, rikollisuudella ja syrjäytymisellä on vahva korrelaatio keskenään. Rikosseuraamusasiakkaat eli rikoksista tuomitut henkilöt ovat yhteiskunnan marginaalissa; he muodostavat valtaväestöä huono-osaisemman ryhmän, jonka terveydentila, sosiaalinen asema, koulutustausta ja ammatillinen ura ovat verraten heikot kuin muulla väestöllä. Tämän vuoksi on ollut tarpeellista yhdistää rikosoikeudelliseen seuraamukseen päihdetyötä sitä tarvitseville - tuomittujen uusintarikollisuusriski vähenee, kun päihdeongelmiin saa kuntoutusta. Päihdeiden ongelmakäyttö on merkittävimpiä rikollista elämäntapaa ylläpitäviä yksittäisiä tekijöitä. Suuri osa rikoksista tehdään päihtyneenä. Rikosseuraamusasiakkaina ja eritoten vankiloissa ovat ne, joiden päihdeongelma on kehittynyt riippuvuudeksi, ja ongelmallinen päihdeidenkäyttö on saattanut johtaa jo varhaiseen syrjäytymiseen. (Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016, 5-6.)

Vankien terveydentilaa kartoitettiin vuonna 2010 julkaistussa Matti Joukamaan työryhmän tutkimuksessa, jonka mukaan vangit kärsivät päihdeongelmasta kymmenkertaisesti valtaväestöä enemmän (Joukamaa 2010, 74). Edellytyksenä sille, että vanki voi hoitaa päihderiippuvuuttaan, on päihdeetön ympäristö. Avolaitokset ovat päihdeettömiä ja näin vanki sitoutuu päihdeettömyysveloitteeseen, mutta suljetuissa laitoksissa päihdehoitoa tarvitsevalle ja haluavalle voi olla vaikeaa saada apua - rikos- ja päihdemyönteinen ilmapiiri ei auta päihdeettömyyteen. (Granfelt 2007, 34.)

4.3 Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjaukset

Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen päihdekuntoutuksen kehittäminen alkoi Suomen vankeinhoidossa 1990-luvulla, jolloin kuntoutukseen pessimistisesti suhtautuminen alkoi vähitellen muuttua länsimaihin levinneen What works -suuntauksen myötä. Kasvaneet päihdeongelmat pakottivat vankilat panostamaan päihdeongelmien hallintaan ja päihdehoitoon - päihdeongelmien ehkäisy haluttiin osaksi kaikkien ammattiryhmien työtä. Strukturoidut toimintaohjelmat olivat päihdekuntoutuksen kehittämisen keskiössä: ohjelmat toimivat kognitiivis-behavioraalisen teorian pohjalta, keskittyen rikollisuutta ja päihdeongelmia ylläpitäviin ajat-

telu- ja käyttäytymismalleihin ja niiden muuttamiseen. Sekä vankilassa ollessa että vangin vapautuessa korostettiin suunnitelmallista hoitojatkumoa. (Granfelt 2007, 35.)

Vankeinhoitolaitos (Rikosseuraamuslaitos) teki vuonna 1999 päihdetyön pohjaksi ensimmäisen päihdestrategiansa, jonka avulla on kehitetty päihdehoitoa, motivointia ja kuntoutusta (Rikosseuraamuslaitoksen päihdehoidon linjaukset 2012-2016, 7). Päihdestrategia uusittiin vuosille 2004 - 2006: se muodosti raamit päihdetyön kehittämiseksi ja korosti muun muassa kuntoutusjatkumoiden merkitystä sekä päihdehoitoon motivoinnin merkitystä (Granfelt 2007, 35 & Rikosseuraamuslaitoksen päihdehoidon linjaukset 2012-2016, 7). Uusimmat päihdetyön raamit on saatu Rikosseuraamuslaitoksen Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016 - julkaisussa, joka on ensimmäinen koko Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjauksia käsittelevä asiakirja. Päihdetyön linjauksissa työryhmä on määritellyt päihdetyön toteutustavat ja tavoitteet, toimintaperiaatteet sekä työnjaon Rikosseuraamuslaitoksessa kaikilla kolmella rikosseuraamusalueella. Linjauksissa on lisäksi määritelty mahdollisuudet hankkia tarvittavia päihdepalveluita myös Rikosseuraamuslaitoksen ulkopuolelta. (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016, 1-8.)

Päihdetyön linjausten mukaan Rikosseuraamuslaitoksessa tehtävän päihdetyön tulee vastata yleistä sosiaali- ja terveysalalla annettavaa päihdehoitoa ja kuntoutusta tasoltaan ja tarjonnaltaan. Rikosseuraamusalalla noudatetaan Suomalaisen lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen päihdelääketieteen yhdistyksen Käypä hoito -suosituksia alkoholi- ja huumeongelmalliselle (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016, 1-7). Tämä merkitsee sitä, että vankien tulee olla yhdenvertaisessa asemassa kenen tahansa muun päihdekuntoutuksessa olevan henkilön kanssa ja saada samalla tavoin kuntoutusta kärsimäänsä päihdeongelmaan.

Päihdetyö on keskeinen osa rikosseuraamusalalla tehtävää työtä Suomessa. Päihdetyö koostuu arvioinnista, motivoinnista ja ohjaamisesta kuntoutukseen, päihdevalvonnasta sekä päihdehoidosta ja päihdekuntoutuksesta. Päihdetyön tekemisessä tärkeää on ennakkoluulottomuus, tuomitsemattomuus sekä puolueettomuus. Päihdetyöhön osallistuu koko Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstö, koulutuksesta ja työnjaosta riippuen joko päihdetyötä tekemällä tai sitä tukemalla. Hoidon jatkuvuus, rikosseuraamusasiakkaan sitouttaminen hoitoon sekä toimiva yhteistyö ovat tärkeitä kaikissa päihdetyön muodoissa. (Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjaukset 2012-2016, 6-12.)

Rikosseuraamusalan päihdetyö edellyttää yhteistyötä päihdehuollon, poliisin, sosiaalitoimen sekä terveydenhoidon kanssa. Päihdeongelmiin liittyy myös sosiaalisia vaikeuksia, joiden käsittelemiseksi yhteistyötä tarvitaan kuntien, kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden välillä. (Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjaukset 2012-2016, 12.)

4.4 Päihdeongelman arviointi, motivointi ja palveluohjaus

Vankien päihteiden käyttöä arvioidaan vankilassa useissa eri yhteyksissä. Arviointia tapahtuu rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa, mahdollisen päihteiden käytön tunnistamisessa rangaistuksen aikana ja mahdollisten vieroitusoireiden havaitsemisessa. Päihteiden käytön arviointi on olennaista myös silloin, kun mietitään, selviytyykö vanki avolaitoksessa tai valvotussa koevapaudessa. Päihdehoidon ja päihdekuntoutuksen suunnittelussa ja ulkopuolisiin päihdepalveluihin ohjaamisessa arvioidaan vankien päihteiden käyttöä. (Varjonen 2015, 114.)

Vankilaan tullessa terveydenhuollon ammattilaiset arvioivat vangin päihdeongelman vakavuutta. Päihteidenkäyttöä kartoitetaan ja vangille annetaan tietoa vankilassa ja vapaudessa saatavasta päihdekuntoutuksesta sekä siitä, mitä terveyshaittoja päihteet aiheuttavat. Päihdeongelma otetaan huomioon, kun Arviointikeskus tekee vangille rangaistusajan suunnitelmaa; ongelman vakavuus ja kuntoutuksen tarve huomioidaan sijoituspäätöstä tehtäessä. Suunnitelmassa huomioidaan myös vangin muut ongelmat, joihin tulisi vankeusaikana puuttua. Motivoiva päihdehaastattelu, ohjaus ja neuvonta selvittävät vangin päihdekuntoutustarvetta ja motivaatiota - tulee selvittää, onko vanki samaa mieltä ja valmis päihdekuntoutukseen. Vangin voimavarat, kuten vahvat puolet ja tukimahdollisuudet, kartoitetaan ja pohditaan päihdeongelman korrelaatiota muihin elämän osa-alueisiin. (Rikosseuraamuslaitoksen päihdelinjaukset vuosille 2012-2016, 21-22.)

Päihdetyön tulisi perustua asiakkaan tarpeiden ja tilan asianmukaiseen arviointiin; päihdetyön sisältö määräytyy yksilön erityistarpeiden ja päihdeongelman luonteen mukaan. Päihdeongelma on paras ottaa esille silloin, kun asia on ajankohtainen. Motivointi ja palveluohjaus työotteena selkeyttävät asiakkaan muutostarpeita, sillä asiakas saattaa motivoitua hakeutumaan päihdepalveluihin havaittuaan elämässään ongelmakohtia. (Rikosseuraamuslaitoksen päihdelinjaukset vuosille 2012-2016, 20.) Työntekijän rooli rikosseuraamusasiakkaan motivoitumisessa on keskeinen; muutokseen motivoiminen tulisi säilyttää koko rangaistuksen toimeenpanon ajan. Motivaatio ei kuitenkaan ole onnistuneen kuntoutuksen edellytys, vaan pikemminkin hyvän kuntoutuksen tulos. Muutostyöskentelyssä vangin omaa toimijuutta sekä motivaatiota vahvistetaan: tärkeää on ymmärrys ongelmien ja päihteiden yhteydestä. Rangaistuksen edessä vangin omaa vastuuta tulee lisätä ja valvonnan intensiivisyyttä vähentää, jotta omatoimisuus kasvaa. (Rikosseuraamuslaitoksen päihdelinjaukset vuosille 2012-2016, 22.)

Päihdekuntoutusmuodon valinnassa periaatteena on, että hoidon tulisi olla sitä intensiivisempää, mitä vakavampi vangin päihdeongelma ja siihen liittyvät haasteet ovat. Kuntoutusmuodon valinnassa tulee huomioida arvioinnin tulos. Rikosseuraamusalan työntekijät ohjaavat rikosseuraamusasiakkaita tarkoituksenmukaisesti palveluihin. Tällöin on mietittävä, mistä asiakas hyötyy; olisiko esimerkiksi motivoiva kurssi tai vertaistuki riittävää, vai tarvitseeko rikos-

seuraamusasiakas vaikkapa psykiatrisia palveluja. Työntekijöiden tulee kuitenkin säilyttää kontakti ja muutokseen motivointi myös niihin vankeihin, jotka eivät kiinnity kuntoutukseen. (Rikosseuraamuslaitoksen päihdelinjaukset vuosille 2012-2016, 22.)

5 Valvottu koevapaus päihdehoidossa

Laitosmuotoinen päihdekuntoutus vankeusrangaistuksen aikana ei ole aivan uusi asia, sillä jo ennen valvotun koevapauden olemassaoloa on ollut mahdollista sijoittaa vankeja ulkopuoliseen laitokseen. Vanki voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle laitokseen, jos katsotaan, että vangilla on päihdeongelma tai vangilla arvioidaan olevan erityisiä vaikeuksia selviytyä vapaudessa. Sijoituspaikan tulee olla sellainen, jonka Rikosseuraamusvirasto on hyväksynyt sijoituspaikaksi. Lisäksi ulkopuoliseen laitokseen sijoittamisen tulee tukea vankia vapaudessa selviytymiseen, ja vangin kotikunnan kanssa tulee keskustella myös jatkohoidosta. Sijoitus ulkopuoliseen laitokseen on ollut mahdollista jo vuodesta 1999. Sijoitukset kestävät 14 vuorokaudesta kuuteen kuukauteen, ja vanki suorittaa kuntoutuslaitoksessa näin osan rangaistuksestaan. (Vangin sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen, nr/2/011/2007.) Sijoituspäätöksen tekee yleensä vankilan johtaja (Karsikas 2005, 28).

Vangin vapautumisprosessissa yhteiskuntaan kiinnittyminen on tärkeää, joten valvotulle koevapaudelle on tarvetta rikosseuraamusjärjestelmässä ja asteittaisessa vapautumisessa. Vangin mahdollinen päihdeongelma ei välttämättä poistu vankeusaikana, jolloin riskinä voi olla päihdeongelman pahentuminen vankilasta vapautuessa. Jos vanki syyllistyy huumausainerikokseen rangaistuksensa aikana, eli antaa positiiviset seulat, välittää päihteitä tai syyllistyy muuhun päihderikollisuuteen, voidaan häneltä evätä valvottu koevapaus. Lisäksi vanki voi myös menettää avolaitospaikkansa. (Varjonen 2015, 118). Päihteettömyysvelvoite valvotussa koevapaudessa saattaa olla monelle päihdeongelmasta kärsivälle vangille haasteellista. Miksei valvottua koevapautta ja päihdehoitoa yhdistäisi?

Vangit, joilla on päihdetaustaa tai päihdeongelma, voidaan sijoittaa valvotun koevapauden ajaksi ulkopuoliseen laitokseen tai muuhun yksikköön, jossa he osallistuvat kuntouttavaan toimintaan. Kuntouttava toiminta voi olla esimerkiksi päihdehoitoa, joka on silloin myös valvotun koevapauden toimintavelvoite. Päihdehoidon toimintavelvoite voi täytyä myös avohoidossa, jos katsotaan, että toimintaa ja toiminnan sisältöä on riittävästi. Päihdehoito valvotun koevapauden toimintavelvoitteena vaatii yhteistyötä vangin kotikunnan kanssa; kotikunta vastaa päihdehoidon maksusitoumuksesta, sillä pääperiaatteena on, ettei vankila korvaa koevapauden aikaisia (hoito)kustannuksia. Lisäksi koko vapautumisprosessin sekä yhteiskuntaan sijoittumisen kannalta on selvitettävä jatkohoidon järjestäminen, ettei vasta vapautunut vanki jää ilman apua. (Mäkipää 2010, 34).

Koska valvotun koevapauden edellytyksenä on asunto tai jokin muu Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymä asuinpaikka, tarvitaan erityisiä toimia ja yhteistyötä erinäisten tahojen kanssa asuntojen, asumisen tuen ja tarjonnan turvaamiseksi. Tuokkola ja Nieminen toteavat, ettei asunnon ja asumisen tuen järjestäminen valvotun koevapauden valmistelussa ole yleensä helppoa. Heidän kyselynsä vastanneiden vankiloiden työntekijöiden mukaan asumisen ja sen tuen järjestäminen on haasteena valvotun koevapauden toteutumiselle lähes aina tai usein. (Tuokkola & Nieminen 2014, 28-29.)

Tuokkolan ja Niemisen (2014, 31) kyselyssä vankiloiden työntekijöiltä kysyttiin myös, voidaan-ko valvottua koevapautta toteuttaa siinä määrin kuin on ollut tarkoitus. Vastauksista ilmeni, että suurimmaksi osaksi valvottua koevapautta voidaan toteuttaa tarkoituksenmukaisesti, mutta 28 prosenttia vastauksista oli kuitenkin kielteisiä. Selvityksessä käy ilmi, että avovankiloiden työntekijöiden vastaukset olivat useimmiten myöntäviä, kun taas suljetuiden vankiloiden työntekijöiden vastaukset olivat kieltäviä. Kielteisiä vastauksia oli myös useimmissa tapauksissa perusteltu - puolet valvotun koevapauden toteutumista rajoittavista tekijöistä liittyivät asumiseen tai asumisen tukeen. Ongelmat liittyvät tavallisten vuokra-asuntojen, tukiasuntojen ja muiden palvelujen puutteeseen. Myös tilanteissa, joissa vangilla on oma asunto, tai vanki löytää itse asunnon valvottua koevapautta varten, on hankalaa saada kunnalta tukea vuokratukuiden ja vuokrien maksuun. Myös Mäkipään (2010) toteama ongelma aikatauluista tuli ilmi Tuokkolan ja Niemisen (2014) selvityksessä - kun asuntoa ei ole, eikä niitä ole saatavilla kaupungilta, voi valvotun koevapauden valmistelu pysähtyä.

Valvottu koevapaus voi auttaa vankia sopeutumaan yhteiskuntaan, sillä koevapauden kautta vanki vapautuu hallitummin. Portaittainen vapauttaminen tapahtuu yleensä suljetusta laitoksesta avolaitokseen, josta vanki pääsee mahdollisesti valvottuun koevapauteen. Portaittaisen vapauttamisen myötä vangille ei tule yhtäkkiä vapauden huumaa, joten vankilan ja vapauden välinen kuilu pienentyy. On myös todettu, että ”vapauden huuma” on vapautuvalle vangille riski: vankilasta vapautuessa päihkeitä on helpommin saatavilla kuin vankilaympäristössä. Tämä voi aiheuttaa esimerkiksi kuolemaan johtavan yliannostuksen riskin. Koevapaus vähentää myös vankilassa vietettyä aikaa, jolloin laitostumisen riski voi pienentyä. (Mäkipää 2010, 206; Varjonen 2015, 119.)

Mäkipään (2010, 185-191) tutkimuksen haastatteluissa vertailtiin valvotun koevapauden kautta vapautumista ja ”tavallista”, esimerkiksi suoraan vankilasta vapautumista. Suurena erona nähtiin vapautumisen perusteellinen valmistelu valvotussa koevapaudessa; vangilla on taattu asuinpaikka sekä rikoksetonta toimintaa valvotun koevapauden toimintavelvoitteen muodossa. Lisäksi vanki saa valvotun koevapauden aikaisia tukitoimia ja apua. Suoraan vankilasta vapautuvilla vangeilla ei usein ole asuntoa, töitä tai opiskelupaikkaa, tai rikoksetonta ympäristöä ja tukiverkkoa. Mäkipään (2010, 185-191) tutkimuksessa havaitaan, että valvottu koevapaus voi

parhaimmillaan johtaa jatkumoon, jolloin vankilassa alkanut positiivinen kehitys kohti rikoksetonta elämää jatkuu vapautumisen jälkeen. Myös Tuokkolan ja Niemisen (2014, 33) selvityksessä vankiloiden työntekijöiden mukaan valvotun koevapauden toimintavelvoitteeksi määrittelyn toiminnan tulisi jatkua koevapauden päätyttyä jopa kuukausia.

Mäkipään tutkimuksessa jopa kolmanneksella valvotussa koevapaudessa olleista vangeista oli toimintavelvoitteena avotyypinen päihdekuntoutus. Suhteellisen pieni osa valvotussa koevapaudessa olleista vangeista oli velvoitettu päihdekuntoutukseen, ottaen huomioon, että merkittävä osa vangeista on päihdeongelmaisina. (Mäkipää 2010, 141.)

Eroksi valvotun koevapauden ja suoraan vankilasta vapautumisen välillä nähtiin haastatteluisa myös valvonta. Koevapauden valvonta on intensiivistä, ja suuri osa koko koevapauden tarkoitusta on valvoa arjen harjoittelua vapaudessa. Suoraan vankilasta vapautuessa ei valvontaa ole lainkaan, tai vangin valvonta ehdonalaisen yhteydessä on vähäistä verrattuna valvotun koevapauden valvontaan. (Mäkipää 2010, 185-191.) Päihdeongelma on usein syy, joka lisää valvotussa koevapaudessa käytettävän valvonnan tarvetta. Päihdeettömyyden valvonta olikin Mäkipään (2010, 157) tutkimuksessa mainittu melkein 90 prosentilla valvotussa koevapaudessa olleista. Valvonta edistää valvotun koevapauden hallittua toteutumista ja pitää yllä vangin arkirytmiiä. (Mäkipää 2010, 185-191.)

Mäkipään (2010, 185-191) tutkimuksessa erona valvotun koevapauden ja vankilasta vapautumisen välillä koettiin myös arjen harjoittelu. Valvotussa koevapaudessa vangilla on arkirytmii, jota on noudatettava sanktioiden uhalla. Tämä saa vangin ehkä ensimmäistä kertaa elämässään elämään ”normaalista elämää” normaalissa päivärhythmissä. Tämä saattaa saada aikaan sen, että koevapauden jälkeen suotuisa kehitys jatkuu, ja vapautuva vanki rakentaa pohjaa rikollisuudesta irrottautumiselle ja yhteiskuntaan sopeutumiselle. Päihdeistä kieltäytymisen opettelu ja uusien sosiaalisten suhteiden luominen valvotussa koevapaudessa ovat myös asioita, joita pidettiin tärkeänä ja valvotun koevapauden mahdollistamina. Valvotun koevapauden myötä vapautumisen kynnyks nähtiin pienempänä ja helpompana verrattuna suoraan vankilasta vapautumiseen. Eräs Mäkipään (2010, 189-190) vankikyselyyn vastannut sanoi, että ”valvottu koevapaus muuttaa pelkän aikaa kuluttavan luvun luonnetta aktiivisen ajankäytämisen ja elämänmuutoksen suuntaan”. Valvotun koevapauden avulla voidaan kannustaa vankia ottamaan vastuuta omasta elämästään.

Valvotussa koevapaudessa olleiden Mäkipään haastatteleminen vankien arjen perusasiat olivat hoidossa paremmin: toisin olisi ollut suoraan vankilasta vapautuessa. Valvotussa koevapaudessa vangilla oli asuinpaikka sekä työtä, opiskelua tai muuta toimintavelvoitteena, jolloin kiinnittyminen yhteiskuntaan oli helpompaa. Valvotun koevapauden myönteisiä vaikutuksia pidettiin hyvin konkreettisina. Esimerkiksi päihdeongelman hoito, läheisten suhteiden parantami-

nen ja hoito, sekä yksinkertaisesti vankilasta pois pääseminen ja tavallisessa yhteiskunnassa eläminen koettiin myönteisinä. Valvottu koevapaus koettiin Mäkipään mukaan yleisesti aktiivisena, eräänlaisena kannustimena, jossa oma toiminta vaikuttaa lopputulokseen. (Mäkipää 2010, 185-191.)

Valvottuun koevapauteen pääseminen edellyttää vangilta omaa aktiivisuutta, ja koevapauden loppuun vieminen ja sitä kautta vapautuminen on hyvin paljon vangin omasta motivaatiosta kiinni (Mäkipää 2010, 185-191). Mäkipään tutkimuksen haastatteluissa kävi ilmi, että joissain vankiloissa valvotun koevapauden valmistelu käynnistyi pääsääntöisesti vangin omasta aloitteesta. Tähän saattaa liittyä osittain esimerkiksi resurssipula vankiloissa; ei ole tarpeeksi työntekijöitä eikä aikaa poimia vankijoukosta valvottuun koevapauteen sopivimpia vankeja. Riskinä on, että valvottuun koevapauteen valikoituu vain sellaisia vankeja, jotka ovat ensinnäkin tietoisia omista oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan, ja toisaalta myös kykeneviä olemaan aktiivisia ja motivoituneita ajamaan omia etujaan. (Mäkipää 2010, 61.)

Mäkipään tutkimuksessa valvottu koevapaus koettiin erityisen hyväksi pitkää tuomiota suorittavilla, sillä valvottu koevapaus antaa mahdollisuuden valvottuun ja tuettuun vapauteen totuttautumiseen. Ensikertalaisilla valvottu koevapaus saattaa pienentää riskiä kiinnittyä rikolliseen alakulttuuriin ja rikolliseen elämäntapaan. Valvottu koevapaus nähtiin kohderyhmästä riippumatta positiivisena kokemuksena, vaikka koetut hyödyt vaihtelivatkin. (Mäkipää 2010, 185-191.)

Mielenkiintoista oli myös se, miten haastatellut vangit kokivat valvotun koevapauden onnistumisen. Onnistumisen mittarina ei nähty vain mahdollisimman vähäistä rikosten uusimista vapautumisen jälkeen, vaan koevapauden hyötynä koettiin enemmänkin se, että rikokset lievenisivät tai harventuisivat. Usea haastateltu piti koevapautta tärkeänä siitä huolimatta, että palaisikin joskus vankilaan, ja koevapauden hyödyt nähtiin laajemmassa mittakaavassa. Valvotussa koevapaudessa vangin koettiin saavan apua ja tukea päihdeettömyyteen. Lisäksi koevapauden aikana kontaktien luominen viranomaisiin ja esimerkiksi kolmannen sektorin järjestötoimijoihin nähtiin hyödyllisinä tulevaisuutta varten. (Mäkipää 2010, 185-191.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja toteutus

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa vangeille mahdollisuudesta suorittaa valvottu koevapaus päihdehoidossa - tavoitteena on kehittää tapoja suorittaa valvottua koevapautta.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

- 1) Ovatko vangit tietoisia valvotusta koevapaudesta?
- 2) Kokevatko vangit kärsivänsä päihdeongelmasta?

3) Ovatko vangit kiinnostuneita suorittamaan valvotun koevapauden päihdehoidossa?

Vangeilta kerättävän kyselylomakkeen kysymykset on jaoteltu tutkimuskysymyksiä vastaaviin teemoihin.

POKE -hankkeen harjoittelusta meille jäi käsitys, että usein vangit eivät olleet tietoisia siitä, mikä valvottu koevapaus on. Mäkipää (2010, 217-218) toteaaakin, että vankien tulisi saada riittävästi oikea-aikaista ja oikeaa tietoa valvotusta koevapaudesta vankilahenkilökunnalta, sillä käytännössä valvotun koevapauden mahdollisuutta voidaan myös vangin omasta aloitteesta alkaa selvittämään. Mäkipään tutkimuksessa ilmenee, että osa hänen haastattelemistaan koevapaudessa olleista henkilöistä oli joutunut hankkimaan tiedon koevapaudesta itse; joko muilta vangeilta tai internetistä lomien yhteydessä (2010, 63). Kesäharjoittelumme kyselyiden perusteella suurin osa vastanneista vangeista koki tarvitsevansa apua päihdeongelman hoitamiseen, ja he pystyivät kuvittelemaan suorittavansa valvotun koevapauden päihdehoidossa.

Hankepalaverissa määriteltiin optimaaliseksi vankilakäyntien määräksi neljästä kuuteen vankilaa. Tarkoituksemme opinnäytetyössä on kerätä kyselylomakkeella konkreettista tietoa vankien tietoisuudesta ja mielenkiinnosta valvottua koevapautta kohtaan. Keräämme tietoa myös vankien mahdollisesti kokemasta päihdeongelmasta sekä heidän mielenkiinnostaan valvotun koevapauden suorittamiseen päihdehoidossa.

6.1 Arviointikysymykset

Tarkoituksena on arvioida opinnäytetyötämme ja sen etenemistä eri vaiheissa arviointikysymysten avulla. Arviointikysymykset on jaettu kolmeen eri osa-alueeseen: alku- ja suunnittelu- vaiheeseen sekä toteutusvaiheeseen ja loppuvaiheeseen, jossa peilaamme toimintamme kokonaisuutta ja sen onnistumista kysymysten avulla. Alkuvaiheessa kysymme itseltämme, olemmeko saaneet työstettyä esitteet, kyselylomakkeet ja vankilainfon pohjan aikataulussa. Pohdimme sitä, olemmeko onnistuneet luomaan kyselylomakkeesta helposti ymmärrettävän ja vangin näkökulman mukaisen. Arvioimme, olemmeko saaneet sovittua vankilainfokäyntejä tavoitteen mukaisesti. Toteutusvaiheessa pohdinnan alla on vankilakäyntien onnistuminen: kuinka saimme kontaktin vankeihin, millainen ilmapiiri oli, kyseltiinkö meiltä paljon, herätti- kö aihe mielenkiintoa vangeissa, kuinka paljon vankeja paikan päälle saapui, kuinka moni paikalla olleista vangeista täytti kyselylomakkeen, ja päätyikö suurin osa info-esitteistä suoraan vangeille vai työntekijöille. Loppuvaiheen arvioinnissa käymme läpi kyselylomakkeen tulokset ja arvioimme onnistumistamme peilaten edellisten vaiheiden kysymyksiin. Arvioimme opinnäytetyötämme kokonaisuutena, sen onnistumista ja vaikuttavuutta.

6.2 Eettiset kysymykset

Opinnäytetyötämme varten tarvitsemme tutkimusluvut, sillä aineistonkeruumenetelmänä on vankien nimettömästi täyttämät kyselylomakkeet. Tutkimusluvut haemme yhdessä Valvottu koevapaus -hankkeen kanssa Rikosseuraamuslaitokselta. Toteuttamillamme vankilainfokäynneillä on tärkeää muistaa ammattieettisyys ja esiintyä rikosseuraamusalaa ja Laurea-ammattikorkeakoulua edustavina opiskelijoina.

Työstämme vankilainfoille pohjan, sillä on tärkeää, että eri vankiloiden vangit saavat keskenään saman tiedon. Tämä tukee vankien yhdenvertaisuusperiaatetta. Kyselylomakkeita kerätessämme tärkeää on se, että kerromme kyselyyn vastaamisen olevan täysin vapaaehtoisuuteen perustuvaa ja nimetöntä. Kyselyn täyttämisen saa missä tahansa vaiheessa keskeyttää, eikä kaikkiin kysymyksiin ole pakko vastata. Olennaista on ilmoittaa kyselyyn vastaaville, että kaikki kyselylomakkeet tuhoetaan niiden käsittelyn jälkeen, eikä lomakkeissa olevia tietoja käytetä mihinkään muuhun kuin tämän opinnäytetyön tekemiseen. Eettisesti on tärkeää muistuttaa tilaisuuksiin osallistuvia vankeja siitä, että kaikki infotilaisuuksissa keskusteltavat ja vankien itse esiin tuomat, henkilökohtaiset mielipiteet tai näkemykset jäävät täysin anonyymeiksi ja niitä käytetään opinnäytetyöhömmme vain soveltuviissa määrin laadullisena lisänä, kyselylomakkeiden ohella.

Vaikka olemme oman asiamme asiantuntijoita, olemme opinnäytetyöhön liittyvillä vankilakäynneillä tekemisissä ihmisten kanssa. Vankilainfoja pitäessämme saatamme kohdata haastavia tilanteita - ihmiset voivat esimerkiksi ymmärtää tahattomasti tai tahallaan väärin tarjoamamme tiedon. Vankilakäyntien tarkoitus on antaa vangeille tilaisuus kuulla mahdollisuudesta suorittaa valvottu koevapaus päihdehoidossa ja jakaa omia näkemyksiään.

6.3 Toteutus

Opinnäytetyön luonne on toiminnallisen ja tutkielmatyyppisen välimaastossa. Olennaisin osa opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa oli jalkautua Suomen vankiloihin, joihin veimme tietomme. Työstimme vankilainfojen pohjaksi itsellemme koosteen tärkeimmistä asioista - infopakettien valvotun koevapauden, päihdehoidon ja näiden yhdistämisestä, jolloin vankilainfot etenivät jäsennetyksi. Vankilainfon pohja on opinnäytetyön liitteenä (Liite1).

Vankilainfot olivat ilmapiiriltään keskustelevia; tarkoituksena ei ollut luennoita vangeille valvotusta koevapaudesta ja päihdehoidosta, vaan kuulijoille ilmoitettiin heti alussa, että meidän saa keskeyttää ja kysymyksiä esittää. Jos emme osanneet vastata, kerroimme ottavamme selvää. Vankilainfojen kuulijoille, vangeille ja vankiloiden työntekijöille jaettavaa esitettä työstimme mahdollisimman selkeäksi ja rikosseuraamusasiakkaille helposti luettavaksi. Tar-

koitus on, että esitettä lukevalle vangille välittyy kuva yleisesti päihdehoidosta ja valvotusta koevapaudesta, sekä valvotun koevapauden suorittamisesta päihdehoidossa. Vankilainfoilla jaettu esite on opinnäytetyössämme liitteenä (Liite2).

Tarkoituksena oli myös kerätä vangeilta konkreettista tietoa kyselylomakkeiden avulla. Kyselylomake kokonaisuudessaan löytyy opinnäytetyömme liitteestä (Liite3). Kyselylomake valikoitui käyttöön siksi, että se on helppo ja nopea tapa kerätä tietoa anonymisti. Rensis Likertin kehittämällä Likert -asteikolla mitataan usein asenteita vastaajien samanmielisyyden määrän mukaan (Mittaaminen: Muuttujien ominaisuudet 2007). Kyselylomakkeeseen voi suurimmaksi osaksi vastata likert -asteikon avulla (1-5; 1= täysin eri mieltä, 2= osittain eri mieltä, 3= ei eri eikä samaa mieltä, 4= osittain samaa mieltä ja 5= täysin samaa mieltä). Likert-asteikollisten kysymysten lisäksi sisällytimme kyselylomakkeeseen myös avoimia kysymyksiä (5 kysymystä) ja tyhjiä kohtia, joihin vangeilla oli mahdollisuus täydentää vastauksiaan ja kertoa näkemyksiään aiheesta omin sanoin. Kyselyn väittämät on jaettu teemoittain osa-alueisiin: tietämys valvotusta koevapaudesta (6 väittämää):

1. Tiedän mitä valvotulla koevapaudella tarkoitetaan.
2. Tiedän, millä ehdoin valvottuun koevapauteen on mahdollista päästä.
3. Tunnen henkilöitä, jotka ovat olleet valvotussa koevapaudessa.
4. Haluaisin päästä valvottuun koevapauteen ennen ehdonalaista vapauttani.
5. Kuulemani perusteella uskon, että valvotusta koevapaudesta olisi minulle hyötyä.
6. Haluaisin valvottuun koevapauteen, koska...

Vangin oma päihdeongelma (5 väittämää):

7. Koen tarvitsevani apua päihdeongelmaan.
8. Olisin motivoitunut päihdekuntoutukseen.
9. Koen, että minun olisi helppo sitoutua päihdehoitoon.
10. Uskon, että päihdehoidosta voisi olla minulle hyötyä.
11. Olen ollut aiemmin päihdekuntoutuksessa. Missä?

Valvotun koevapauden suorittaminen päihdehoidossa (8 väittämää):

12. Pelkään, etten pysty suorittamaan valvottua koevapautta päihdeidenkäyttöni takia.
13. Olen kuullut aiemmin, että valvotun koevapauden voi tietyin edellytyksin suorittaa päihdehoidossa.
14. Olen kiinnostunut suorittamaan valvotun koevapauden päihdekuntoutuksessa.
15. Kerro vapaasti, miltä valvotun koevapauden suorittaminen päihdehoidossa sinusta kuulostaa.
16. Jos menisin päihdekuntoutukseen, olisin erityisesti kiinnostunut avokuntoutuksesta.
17. Minun olisi helppo mennä laitostyyppiseen/yhteisölliseen päihdekuntoutukseen.
18. Olisin valmis sitoutumaan tiiviiseen yhteisölliseen päihdekuntoutukseen laitoksessa.
19. Olisin valmis siirtymään nykyisestä (avoin/suljettu) vankilaympäristöstäni päihdehoitolaitokseen. Jos vastasit ei, miksi?
20. Onko sinulla muita ajatuksia tai kysymyksiä aiheesta? Mitä?

Kyselyihin vastasi yhteensä 36 vankia, joista kaikki olivat miehiä. Helsingin vankilan Sörkka-yhteisöstä vankilainfoon osallistui yhteensä seitsemän vankia, joista kaikki täyttivät kyselyn.

Helsingin vankilan kuntoutusosastolta infoon osallistui kahdeksan vankia, joista kuusi vankia täytti kyselyn. Keravan avovankilan infolle osallistui yhdeksän vankia, joista kahdeksan vankia täytti kyselyn. Jokelan avovankilan infolle osallistui 24 vankia, joista 15 vankia täytti kyselyn. Kyselylomakkeiden tulosten käsittelyssä käytimme SPSS -tilasto-ohjelmaa, jonka avulla on tehty frekvenssitaulukoita kyselylomakkeen kysymysten avaamiseksi. Lisäksi tuloksia on tarkasteltu keskiarvoilla.

7 Vankilakäynnit

Opinnäytetyön toteutumista varten vankilat valikoituivat ensisijaisesti Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelta. Olimme yhteydessä Suomenlinnan vankilaan, Riihimäen vankilaan, Jokelan vankilaan, Helsingin vankilaan sekä Keravan vankilaan. Vantaan vankila on tutkintavankila, joten se valikoitui pois automaattisesti.

Riihimäen vankilaan emme saaneet sovittua infotilaisuutta, sillä vankilasta kerrottiin, että heidän pitkäaikaisvankejaan valvottu koevapaus ei akuutisti koske. Suomenlinnaan saimme sovittua päivämäärän infotilaisuudelle, mutta infotilaisuus kuitenkin peruuntui päivää ennen sovittua aikaa, sillä puutteellisesta informaatiosta johtuen yksikään vanki ei ollut ilmoittautunut osallistuvansa tilaisuuteen.

Pääsimme pitämään onnistuneet erilliset vankilakäynnit Helsingin vankilaan kahdelle osastolle - kuntoutusosastolle sekä Sörkka-yhteisöön. Jokelan vankilan avo-osastolle sekä Keravan vankilan avo-osastolle pääsimme myös pitämään infotilaisuudet. Lisäksi halusimme laajentaa tutkimuksen ja kyselyn otantaa Etelä-Suomen alueelta kauemmaksi, ja saada myös mahdollisesti pelkkien miesvankien näkökulmien rinnalle naisvankien näkökulmia. Tästä syystä otimme myös yhteyttä Vanajan vankilaan, jossa on sekä miesten Ojoisten osasto että naisten Vanajan osasto. Yrityksestä huolimatta emme saaneet Vanajan vankilakäyntiä toteutettua.

7.1 Vankilakäyntien suunnittelu ja yhteydenotot vankiloihin

Infotilaisuuksien suunnittelu vei aikaa ja yhteyden saaminen vankiloihin oli osin haasteellista. Opinnäytetyöprosessimme alussa oli tarkoituksenamme tehdä vankilainfokäyntejä maantieteellisesti koko Suomen alueelle, mutta tämä ei kuitenkaan Valvottu koevapaus -hankkeen resurssipulasta johtuen onnistunut. Tästä syystä päätimme ohjaavan opettajamme kanssa priorisoida opinnäytetyöhön liittyvät vankilakäynnit Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelle.

Olimme yhteydessä yhteensä kuuteen vankilaan; aloitimme helmikuun alussa 2015 yhteydenotot vankiloihin. Ensimmäisenä otimme yhteyttä Jokelan vankilaan puhelimitse; saimme sovittua vankilainfon puhelimen ja sähköpostin välityksellä tiistaiksi 3.3.2015. Emme kuitenkaan

päässeet junaliikenteen yhteysvikojen vuoksi Jokelaan sovittuna aamuna, joten vankilainfo siirtyi tiistaiksi 17.3.2015, jolloin pääsimme paikalle.

Suomenlinnan vankilaan olimme puhelimitse ja sähköpostitse yhteydessä helmikuussa, ja infotilaisuus sovittiin perjantaille 27.2.2015. Suomenlinnan yhteyshenkilö pyysi meitä tekemään infotilaisuutta mainostavan infolehtisen, jonka lähetimme sähköpostilla. Päivää ennen sovittua tilaisuutta saimme kuitenkin Suomenlinnasta sähköpostin, josta kävi ilmi, että yksikään vanki ei ollut ilmoittautunut vankilainfoon mukaan. Suomenlinnan vankilainfo ei siis toteutunut osallistujien puutteesta johtuen.

Keravan vankilaan olimme yhteydessä helmikuun puolivälin jälkeen, ja sovimme Keravan avovankilassa pidettävän infotilaisuuden päivämääräksi torstain 5.3.2015. Tilaisuus kuitenkin peruuntui, sillä vankeja ei Keravan avovankilassa ollut informoitu infotilaisuudesta etukäteen. Uusi aika saatiin sovittua torstaille 26.3.2015. Teimme Keravan avovankilan ilmoitustaululle kiinnitettävän yksinkertaisen infolehtisen ja lähetimme sen yhteyshenkilölle sähköpostitse tilaisuuden mainostamiseksi. Lisäksi paikan päällä kuulutimme infotilaisuudesta ennen sen alkua.

Helsingin vankilaan olimme yhteydessä myös puhelimen ja sähköpostin välityksellä. Helsingin vankila oli kiinnostunut ottamaan infotilaisuutemme vastaan erikseen sekä miesten kuntoutusosastolla että Sörkka -yhteisössä. Infot suunniteltiin pidettäväksi samana päivänä, keskiviikkona 25.3.2015, mutta lopulta infotilaisuus pidettiin kyseisenä päivänä vain Sörkka -yhteisölle. Kuntoutusosaston infotilaisuus piti järjestää keskiviikkona 4.3., mutta ajankohta peruuntui vankilan aikataulumuutosten vuoksi. Sovimme uuden ajan tilaisuudelle, joka pidettiin kuntoutusosastolla torstaina 12.3.2015.

7.2 Vankilainfot

Kokemamme hankaluudet vankilakäyntien suunnittelussa ja järjestelyssä eivät vaikuttaneet vankilainfojen toteutukseen. Kaikki pitämämme neljä infotilaisuutta sujuivat mielestämme hienosti. Meillä ei ollut ennakko-odotuksia ennen infotilaisuuksien pitämistä, sillä olimme hyvin valmistautuneita, mutta vankiloiden ja vankien vastaanotto oli silti jännittävä kokemus jokaisella pitämällämme infokerralla. Kaikissa infotilaisuuksissa tuli esille rakentavia näkökulmia; jaoimme uutta tietoa vangeille, mutta myös me koimme hyötyvämmepaljon vankien jakamista omakohtaisista kokemuksista.

7.2.1 Helsingin vankilan kuntoutusosasto

Pidimme Helsingin vankilan kuntoutusosaston infotilaisuuden torstaina 12.3.2015. Meitä vastaan aulaan tuli kuntoutusosaston erityisohjaaja, joka vastasi kyseisen osaston vankien päihdeohjauksesta. Hän johdatti meidät kuntoutusosastolle kokoontumistilaan, jossa oli valmiiksi paikalla kahdeksan vankia. Vangit vaikuttivat kokemuksemme mukaan heti alkuun vastaanotavaisilta ja kuuntelivat meitä tarkkaavaisesti. Esittäydyimme ja kerroimme heille, miksi olemme paikalla. Kerroimme Valvottu koevapaus -hankkeesta sekä omasta opinnäytetyöstämme ja sen funktiosta; vankien tietoisuuden ja kiinnostuksen kartoituksesta liittyen valvottuun koevapauteen ja sen suorittamiseen päihdehoidossa.

Kuntoutusosastolla useampi paikalla olleista kahdeksasta vangista kyseli meiltä paljon kysymyksiä; erityisesti kiinnosti oma pääsy valvottuun koevapauteen sekä valvotun koevapauden säännökset ja rajoitukset. Ihmetystä herätti muun muassa se, että koevapauslain mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä ja hänen seurassaan olevalla apuvalvojalla on oikeus asunnossa pysymisvelvollisuuden ja päihdeettömyyden valvomiseksi ennalta ilmoittamatta päästä koevapauslaisen asuntoon (Laki valvotusta koevapaudesta 629/2013 1 luku 7§). Tässä kohtaa ilmeni hieman tahallaan väärinymmärtämistä; oletettiin heti, että tukipartio ”syök-syy” ovesta sisään mitään ilmoittamatta. Tämä koettiin ahdistavana ajatuksena, kunnes vankilan ohjaaja oikaisi vankien käsitykset. Myös valvonnan tukena käytettävät tekniset apuvälineet herättivät vankien keskuudessa kysymyksiä. He halusivat tietää, millaisia apuvälineitä lain mukaan tarkoitetaan, ja miten se vaikuttaisi heidän yksityisyyteensä. Kysymyksiä heräsi siitä, asennetaanko vangin kotiin kameroita, joilla ”kytätään” vangin arkielämää. Paikalla ollut ohjaaja kertoi, että Helsingin vankilan käytäntönä on valvonnan tekninen toteuttaminen jalkapannan sekä valvontapuhelimen avulla.

Valvotun koevapauden yhdistämisen päihdekuntoutukseen vangit tuntuivat ymmärtävän. He kysyivät esimerkiksi, kuinka intensiiviseen ja minkälaiseen päihdekuntoutukseen voi valvotussa koevapaudessa osallistua. Kun kerroimme, että lain mukaan valvotun koevapauden toimintavelvoitteen viikoittainen minimiaika on 5 tuntia, kysyi vanki, riittääkö viikoittainen AA- ja NA -ryhmä päihdekuntoutuksen ja valvotun koevapauden toimintavelvoitteeksi. Ei riitä, sillä käytännössä vangin tulee olla mukana yksilöllisesti sovitussa toiminnassa, oli se sitten työtä tai kuntoutusta, niin, että hänen päivänsä täyttyvät tarkoituksenmukaisella tavalla. Vangit tuntuivat käsittävän tämän.

Helsingin vankilan kuntoutusosastolla pitämäämme infoon osallistuneiden kahdeksan vangin joukosta kuusi vankia halusi vapaaehtoisesti täyttää tutkimuskyselymme. Heistä neljä oli aiemmin ollut päihdekuntoutuksessa. Kuuden vastanneen vangin lisäksi kaksi vankia ei halunnut täyttää kyselyämme - yksi kertoi, että hänellä ei ole päihdeongelmaa, joten hän ei näe tarpeelliseksi vastata kysymyksiimme. Toinen vanki, yksi kuudesta kyselyyn vastanneesta, totesi tilaisuuden loppuksi, että kaikilla täällä on päihdeongelma, myönsivät he sitä tai eivät.

Lopuksi jaoimme kiinnostuneille laatimamme esitteen valvotusta koevapaudesta päihdehoidossa, ja jätimme niitä myös erityisohjaajalle. Vangit tuntuivat kokemuksemme mukaan ottaneen asiamme vastaan avoimin mielin, ja paikalla ollut erityisohjaaja antoi meille positiivista palautetta sisällöstä sekä keskustelunomaisesta otteesta tilaisuudessa. Saimme myös rakentavaa palautetta - päihdehoidon muotoja kertoessamme oli esimerkiksi katkaisuhuolto turhaa mainita, koska se ei liittynyt valvottuun koevapauteen ja sen suorittamiseen päihdehoidossa. Muutimmekin tilaisuuden jälkeen aikaisemmin tekemäämme vankilainfon pohjaan päihdehoidon muodot aiheeseemme nähden sopivammiksi.

7.2.2 Helsingin vankilan Sörkka-yhteisö

Pidimme toisen Helsingin vankilaan sijoittuneen infomme Sörkka -yhteisössä keskiviikkona 25.3.2015. Tuolloin paikalla oli kaksi päihdeohjaajaa sekä vankeja seitsemän. Pidimme infotilaisuuden kaikki samassa ympyrässä tuoleilla istuen. Esittelyn jälkeen kerroimme jo melko tottuneesti ja varmoin ottein valvotusta koevapaudesta sekä päihdehoidosta. Tällä kertaa meistä tuntui, että päihdehoito-osiomme nivoutui valvotusta koevapaudesta kertomaamme tietoon paremmin - päihdehoitoa ja sen muotoja ei erikseen tarvinnutkaan ottaa esille, kun kerroimme vangeille jo alkuun siitä, mitä valvottu koevapaus on, ja mitä se olisi päihdehoidossa. Näin kokonaisuus oli selkeä, eikä päihdehoidon muotoja lueteltu sen tarkemmin, sillä olimme huomanneet, että ne sekoittivat turhaan kuulijoiden ajatuksia.

Infotilaisuus sujui hyvin, ja vaikka vangit esittivät kiperiäkin kysymyksiä, pystyimme osaan vastaamaan, ja myös paikalla olleet päihdeohjaajat tarjosivat tässä kohtaa asiantuntevaa apuaan. Vanki esimerkiksi kysyi, voiko hän suorittaa valvotun koevapauden työtoiminnassa, vaikka hän on eläkkeellä - tällaiseen kysymykseen emme olleet varautuneet. Kysymyksiä ja esimerkkejä valvotusta koevapaudesta ja sen suorittamisesta päihdehoidossa otettiin paljon Järvenpään sosiaalisairaalaista ja Hietalinna -yhteisöstä. Muutamalla vangilla oli kokemus sosiaalisairaalan päihdekuntoutuksesta, ja heille tuntui asia esimerkin kautta selkenevän: valvotun koevapauden voi suorittaa esimerkiksi päihdehoidossa Järvenpään sosiaalisairaalan Hietalinna -yhteisössä, jolloin toimintavelvoitteena on kuntoutus.

Sörkka -yhteisön seitsemästä paikalla olleesta vangista tutkimuskyselyymme vastasi kaikki seitsemän vankia. Infon, kyselyyn vastaamisen ja esitteiden jakamisen jälkeen vangit tarjosivat meille kahvia, ja saimme positiivista palautetta meidät ulos saattaneelta päihdetyöntekijältä.

7.2.3 Jokelan vankilan avo-osasto

Jokelan vankilainfon pidimme tiistaiamuna 17.3.2015. Kun saavuimme paikalle, oli meille yllätys, kun paikalla ollut työntekijä kertoi, ettei ole varma, koskettaako infomme tällä hetkellä avo-osaston vankeja. Huomasimme kuitenkin, että infotilaisuutta varten pieneen saliin kerääntyi suuri joukko vankeja - heitä oli paikalla 24. Infotilaisuuteen osallistui kolme työntekijää, joista yksi, meidät vankilalle vastaanottanut päihdetyöntekijä avasi tilaisuuden.

Vangit olivat kiinnostuneita ja tarkkailivat meitä, kun istuimme heidän edessään ja kerroimme valvotusta koevapaudesta. Useampi vanki nosti kätensä ja kysyi meiltä kysymyksiä. Kysymykset liittyivät lainmukaiseen tietoon, pääosin valvontaan sekä ylipäätään valvottuun koevapauteen pääsemiseen. Eräs vanki kysyi, sopiiko valvotun koevapauden aikaiseksi toimintavelvoitteen työpaikaksi oman sukulaisen yritys. Työpaikkana voi olla sukulaisen yritys, jos toiminta on lainmukaista ja sitä voidaan luotettavasti valvoa. Muutama vanki myös halusi jakaa omia kokemuksiaan aiemmista koevapauksistaan, mikä nostatti keskustelua, ja paikoin meidän piti korostaa auktoriteettiamme infotilaisuuden vetäjinä ja palauttaa infon kulku takaisin faktatietoon ja mahdollisuudesta kertomiseen.

Jokelan avovankilan infotilaisuudessa tutkimuskyselyymme vastasi 15 vankia. Ilmapiiri oli kokemuksemme mukaan positiivinen ja kannustava, ja tilaisuuden päätteeksi oli hienoa, kun yksi vangeista jäi juttelemaan päihdeohjaajan kanssa, ja vaikutti olevan aidosti motivoitunut valvotun koevapauden aikaiseen päihdekuntoutukseen.

Erityisesti infon aikana ja sen jälkeen meihin teki vaikutuksen vankilan päihdetyöntekijä, jolla oli optimistinen ja toiveikas työote ohjaamaansa vankikuntaan. Hänen kanssaan keskustelimme vankien marginaaliryhmän oikeuksista, mahdollisuuksista muuttua ja kiinnittyä yhteiskuntaan. Työntekijä antoi erittäin hyvän kuvan Jokelassa valmistelluista koevapauksista ja vankien huomioonottamisesta yksilöinä. Jokelan avovankilan infotilaisuudesta oli onnistunut.

7.2.4 Keravan vankilan avo-osasto

Pidimme viimeisimpänä Keravan avovankilan infotilaisuuden torstaina 26.3.2015. Tuolloin mukamme oli myös Valvottu koevapaus -hankkeessa mukana oleva opiskelija Jasmine Saarenpää, jonka liittyminen infotilaisuuteen nähtiin kokonaisuutta palvelevana: me saimme Jasminalta tarkkailijan roolissa rakentavaa palautetta, kun taas Jasmine hyötyi kokemuksesta omaa tulevaa opinnäytetyötään ajatellen. Infotilaisuuteen osallistui avovankilan erityisohjaaja, jonka tapasimme ennen infotilaisuuden alkua.

Keravalla oli paikalla pieni ja tiivis 10 vangin ryhmä, josta yksi vanki lähti pois infon alettua. Paikalle jääneet loput yhdeksän vankia kuuntelivat kaikki tarkasti pienen saman pöydän ääressä meitä ja asiaamme. Tunnelma oli kokemuksemme mukaan rauhallinen ja jopa leppoisaa -

vangit olivat hyvällä tuulella, naureskelivat, vitsailivat mutta olivat tiukasti läsnä. He kysyivät samankaltaisia kysymyksiä kuin aiemminkin infokäynneillä vangit olivat kysyneet, mutta kysymysten joukossa oli uusiakin. Esimerkiksi vanki kysyi pienellä paikkakunnalla asuvana, käykö tukipartio valvomassa yhtä tiiviisti eri puolella Suomea asuvia vankeja. Myös valvontakäynteistä yöaikana oli puhetta.

Erityisesti meille jäi infotilaisuudesta mieleen se, kun eräs vanki kertoi, miten vaikeaa koevapautteen on ylipäättään päästä. Hän kertoi, miten oman kokemuksensa mukaan koevapautteen pääsyyn voi vaikuttaa jopa se, pitääkö päätöksiä tekevä vankilan työntekijä hänestä vai ei. Lisäksi vangin mukaan se, että koevapautteen pääsy edellyttää vakituisen asunnon, aiheuttaa paljon ongelmia. Vaikka kaikki muut edellytykset koevapaudelle löytyvät, mutta asuntoa ei yrityksistä huolimatta saa hankittua, kaatuu koevapaus siihen. Toinen vanki nosti esiin sen, miten vaikeaa on, että kaikesta on vastuussa itse, ja kaikkea täytyy itse hakea ja järjestää.

Paikalla olleista yhdeksästä vangista tutkimuskyselyymme vastasi 8 vankia. Saimme hyvää palautetta ja kiitosta vankilan erityisohjaajalta.

8 Tutkimus ja tulokset

Toteutimme opinnäytetyömme kolmessa eri vankilassa, ja pääsimme pitämään yhteensä neljä eri vankilainfoa. Vankilainfomme sijoittuivat Helsingin vankilan Sörkka-yhteisöön ja kuntoutusosastolle, Keravan avovankilaan sekä Jokelan avovankilaan. Pienen otannan takia päädyimme siihen, että tuloksia ei verrata eri vankiloitten välillä, sillä vankiloittain oli suuria eroja infoille osallistuneiden sekä kyselyihin vastanneiden määrässä. Samasta syystä tuloksia ei myöskään ole analysoitu vankiloittain. Avointen kysymysten vastaukset vaihtelivat, ja poimimme vastausten joukosta opinnäytetyölle merkityksekkäimmät vastaukset.

8.1 Tietämys valvotusta koevapaudesta

Kaikista vastanneista vangeista 20 (55,6 %) vankia olivat täysin samaa mieltä siitä, että he tiesivät mitä valvotulla koevapaudella tarkoitetaan. Vain kaksi vankia vastasi olevansa täysin eri mieltä (5,6 %). Kysymyksen keskiarvo oli 4,17 (N=36, keskihajonta= 1,18). Suurin osa vangeista, 17 vankia (48,6 %), oli myös tietoisia siitä, millä ehdoin valvottuun koevapauteen on mahdollista päästä ja 12 vankia (34,4 %) oli osittain samaa mieltä. Jälleen kaksi vankia (5,7 %) olivat täysin eri mieltä, eli eivät tieneet, millä ehdoin valvottuun koevapauteen on mahdollista päästä. Kysymyksen keskiarvo oli 4,17 (N=35, keskihajonta= 1,10).

Suurin osa vangeista, yhteensä 21 vankia (60,0 %) tunsivat henkilöitä, jotka ovat olleet valvotussa koevapaudessa. Kuitenkin oli myös paljon vankeja, jotka eivät tunne valvotussa koeva-

paudessa olleita henkilöitä. Yhteensä 8 (22,9 %) vankia vastasivat olevansa täysin eri mieltä. Kysymyksen keskiarvo oli 3,77 (N=35, keskihajonta= 1,70). Kaikista vastanneista vangeista 23 (69,7 %) vankia haluaisi päästä valvottuun koevapauteen ennen ehdonalaista vapauttaan, ja vain 3 (9,1 %) vankia ei halunnut päästä valvottuun koevapauteen ennen ehdonalaista vapauttaan. Kysymyksen keskiarvo oli 4,3 (N=33, keskihajonta= 1,29). Suurin osa vangeista, yhteensä 22 (66,7 %) koki, että valvotusta koevapaudesta olisi heille hyötyä, kun taas kolme vankia (9,1 %) koki, ettei valvotusta koevapaudesta olisi heille hyötyä. Kysymyksen keskiarvo oli 4,3 (N=33, keskihajonta=1,24). Kuviossa 1 on nähtävillä keskiarvot vankien tietoisuudesta liittyen valvottuun koevapauteen.

Kyselylomakkeen ensimmäiseen avoimeen väittämään (numero 6) vastattiin vaihtelevasti. Väittämässä kysyttiin, miksi vangit haluaisivat valvottuun koevapauteen. Yksi huomion herättänyt teema oli arkeen palaaminen ja arjessa pärjääminen.

”Koska ”joutuisin” tilanteen pakosta hoitamaan niitä asioita, joita normaaliarkeen kuuluu. (Työ, kotona olo, rytmi yms)” (Vanki, Keravan avovankila)

”Takaisin elämään” (Vanki, Jokelan avovankila)

”Haluaisin rakentaa elämäni” (Vanki, Keravan avovankila)

”Hyötyisin siitä, voisin opiskella ja opetella normielämää, mutta tietyin ehdoin” (Vanki, Keravan avovankila)

”Voisin harjoitella siviilissä pärjäämistä” (Vanki, Helsingin vankilan Sörkka - yhteisö)

Osa vastanneista koki valvonnan mahdollisesti tukevan valvotulle koevapaudelle asetettuja tavoitteita, mutta toisaalta osa koki valvonnan negatiivisena.

”Valvonta voisi auttaa pysymään tavoitteissa” (Vanki, Helsingin vankilan Sörkka - yhteisö)

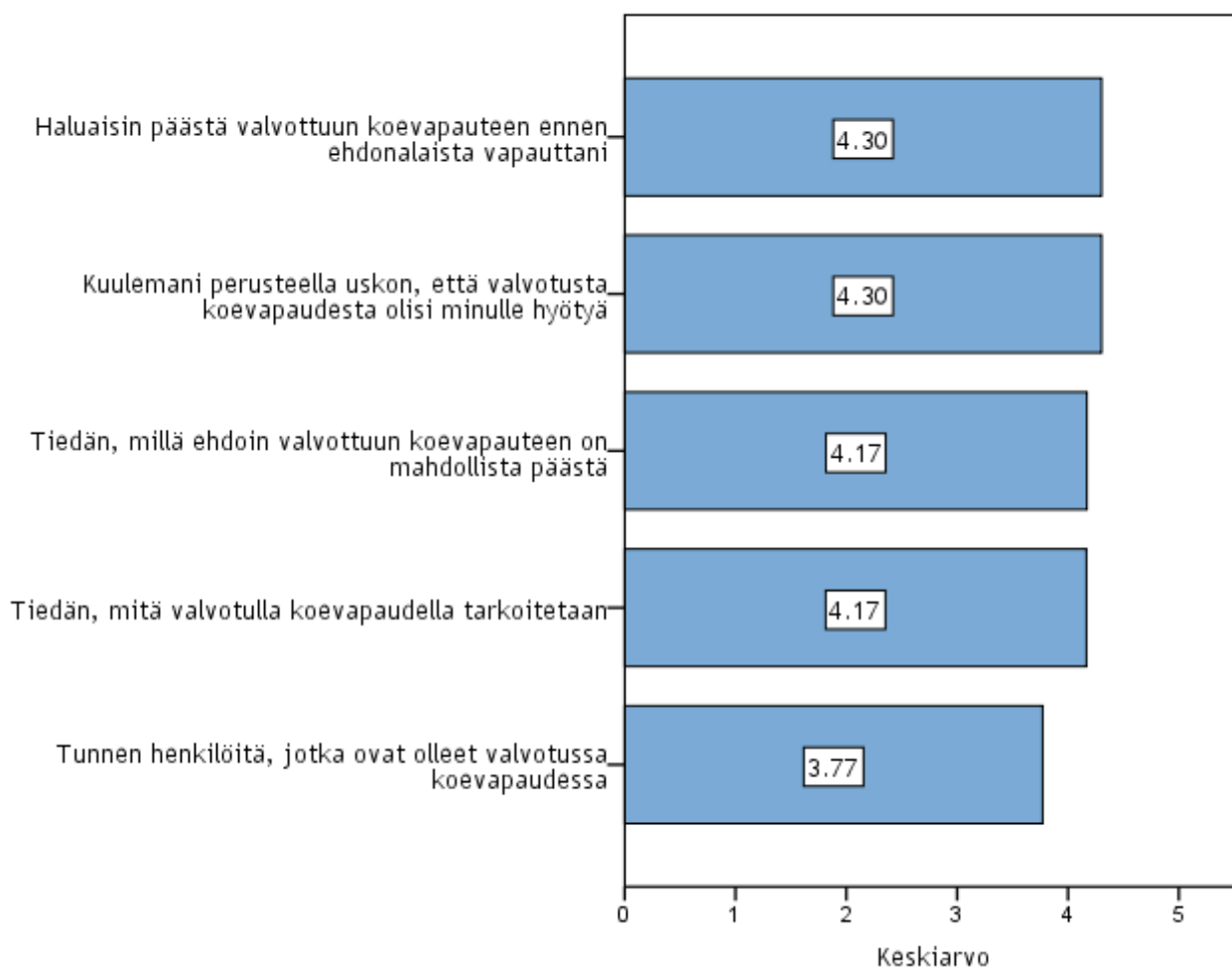
”Se helpottaisi minua sopeutumiseen valvottujen ehtojen ehdolla. Lisäksi se olisi hyvä startti kohti rikoksetonta vapautta” (Vanki, Keravan avovankila)

”Jos se liittyy kuntouttamiseen niin kyllä jos taas valvomiseen niin ei” (Vanki, Helsingin vankilan kuntoutusosasto)

Muutama vanki nosti esille valvotun koevapauden antaman mahdollisuuden perhesuhteiden ylläpitämiseen.

”Pystyisin olemaan kotona missä mua kovasti tarvitaan” (Vanki, Jokelan avovankila)

”Perhesuhteiden ylläpitämistä varten ja edistää rikoksetonta elämää” (Vanki, Jokelan avovankila)

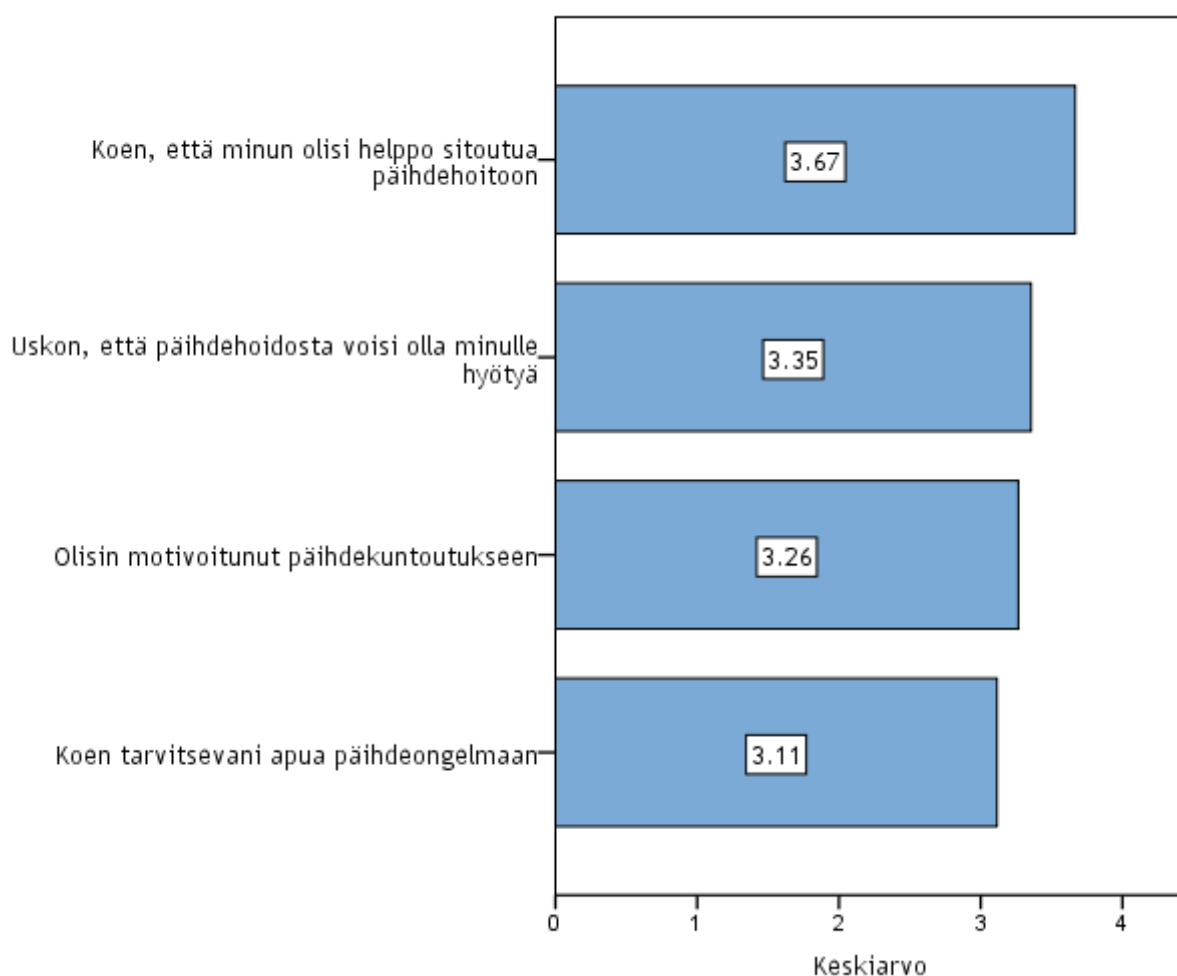
Kuvio 1: Keskiarvot vankien tietoisuudesta liittyen valvottuun koevapauteen

8.2 Vangin oma päihdeongelma

Vankien kokemukset siitä, tarvitsevatko he apua päihdeongelmaan, vaihtelivat suuresti. Kymmenen vankia (28,6 %) vastanneista oli täysin sitä mieltä, etteivät kokeneet tarvitsevansa apua päihdeongelmaan. Yksitoista vankia (31,4 %) oli puolestaan täysin sitä mieltä, että koki-
vat tarvitsevansa apua päihdeongelmaan. Kahdeksan vankia (22,9 %) ei ollut samaa eikä eri

mieltä. Kysymyksen keskiarvo oli 3,11 (N=35, keskihajonta= 1,62). Noin kolmasosa vangeista, 11 vankia (32,4 %) oli täysin sitä mieltä, että he olisivat motivoituneita päihdekuntoutukseen. Kuitenkin vangeista 8 (23,5 %) oli täysin sitä mieltä, etteivät olisi motivoituneita päihdekuntoutukseen. Kysymyksen keskiarvo oli 3.26 (N=34, keskihajonta= 1,60).

Kaksitoista (40 %) vankia koki, että heidän olisi helppo sitoutua päihdehoitoon, ja viisi (16,7 %) vankia koki, että heidän ei olisi helppo sitoutua päihdehoitoon. Kysymyksen keskiarvo oli 3,67 (N=30, keskihajonta= 1,47). Vangeista 13 (41,9 %) oli täysin samaa mieltä siitä, että päihdehoidosta voisi olla heille hyötyä, kun taas yhdeksän (29,0 %) vankia oli sitä mieltä, että päihdehoidosta ei olisi heille hyötyä. Kysymyksen keskiarvo oli 3,35 (N=31, keskihajonta= 1,72). Vangeista suurin osa, yhteensä 21 (65,6 %) vastanneista vangeista oli ollut aiemmin päihdekuntoutuksessa, ja 11 (34,4 %) vankia ei ollut ollut päihdekuntoutuksessa. Neljä vangeista (11,1 %) ei vastannut kysymykseen. Tähän kysymykseen oli ”En” ja ”Kyllä” -vastaukset. Kysymyksen keskiarvo oli 1,66 (N=32, keskihajonta= 0,48). Kuviossa 2 on nähtävillä keskiarvot vankien oman päihdeongelman kokemuksista.

Kuvio 2: Keskiarvot vankien oman päihdeongelman kokemuksista

8.3 Valvotun koevapauden suorittaminen päihdehoidossa

Suurin osa vangeista, yhteensä 20 vankia (60,6 %), ei pelännyt päihdeiden käyttämisen vaikuttavan valvotun koevapauden suorittamiseen. Vain kolme vankia (9,1 %) pelkäsi, ettei pystyisi suorittamaan valvottua koevapautta päihdeidenkäyttönsä takia. Kysymyksen keskiarvo oli 2,03 (N=33, keskihajonta= 1,49). Reilu kolmannes vangeista (12 vankia, 35,3 %) oli kuullut aiemmin, että valvotun koevapauden voi tietyin edellytyksin suorittaa päihdehoidossa, ja viidennes vangeista (7 vankia, 20,6 %) ei ollut kuullut asiasta. Kysymyksen keskiarvo oli 3,32 (N=34, keskihajonta= 1,55).

Reilu kolmannes vangeista (12 vankia, 35,3 %) ei ollut kiinnostunut suorittamaan valvottua koevapautta päihdekuntoutuksessa, ja hieman alle kolmannes vangeista (11 vankia, 32,4 %) oli kiinnostunut suorittamaan valvotun koevapauden päihdehoidossa. Kysymyksen keskiarvo oli 2,91 (N=34, keskihajonta= 1,73). Suurin osa vangeista (18 vankia, 54,5 %) oli kuitenkin sitä mieltä, että jos he menisivät päihdekuntoutukseen, he olisivat erityisesti kiinnostuneita avokuntoutuksesta. Kuusi vangeista (18,2 %) oli sitä mieltä, ettei olisi kiinnostunut avokuntoutuksesta. Kysymyksen keskiarvo oli 3,79 (N= 33, keskihajonta= 1,57).

Monet vangit kokivat (13 vankia 39,4 %), että heidän olisi helppo mennä laitostyyppiin/yhteisölliseen päihdekuntoutukseen. Kahdeksan vankia (24,2 %) ei kokenut, että heidän olisi helppo mennä laitostyyppiseen/yhteisölliseen päihdekuntoutukseen. Kysymyksen keskiarvo oli 3,42 (N=33, keskihajonta= 1,66). Suurin osa vangeista (17 vankia, 56,7 %) koki olevansa valmis sitoutumaan tiiviiseen yhteisölliseen päihdekuntoutukseen laitoksessa, kun taas seitsemän (23,3 %) vankia ei kokenut olevansa valmis sitoutumaan tiiviiseen yhteisölliseen päihdekuntoutukseen laitoksessa. Kysymyksen keskiarvo oli 3,63 (N=30, keskihajonta= 1,75).

Vankien valmiudet siirtyä nykyisestä (avoimesta/suljetusta) vankilaympäristöstään päihdehoitolaitokseen vaihtelivat suuresti. Seitsemän vangeista (24,1 %) oli täysin eri mieltä, kolme vangeista (10,3 %) oli osittain eri mieltä, kolme vangeista (10,3 %) ei ollut eri eikä samaa mieltä. Osittain samaa mieltä oli yhteensä kahdeksan vankia (27,6 %) ja täysin samaa mieltä oli myös kahdeksan (27,6 %) vangeista. Kysymykseen jätti vastaamatta seitsemän vankia. Kysymyksen keskiarvo oli 3,24 (N= 29, keskihajonta= 1,57). Kuviossa 3 on nähtävillä keskiarvot vankien kiinnostuksesta suorittaa valvottu koevapaus päihdehoidossa.

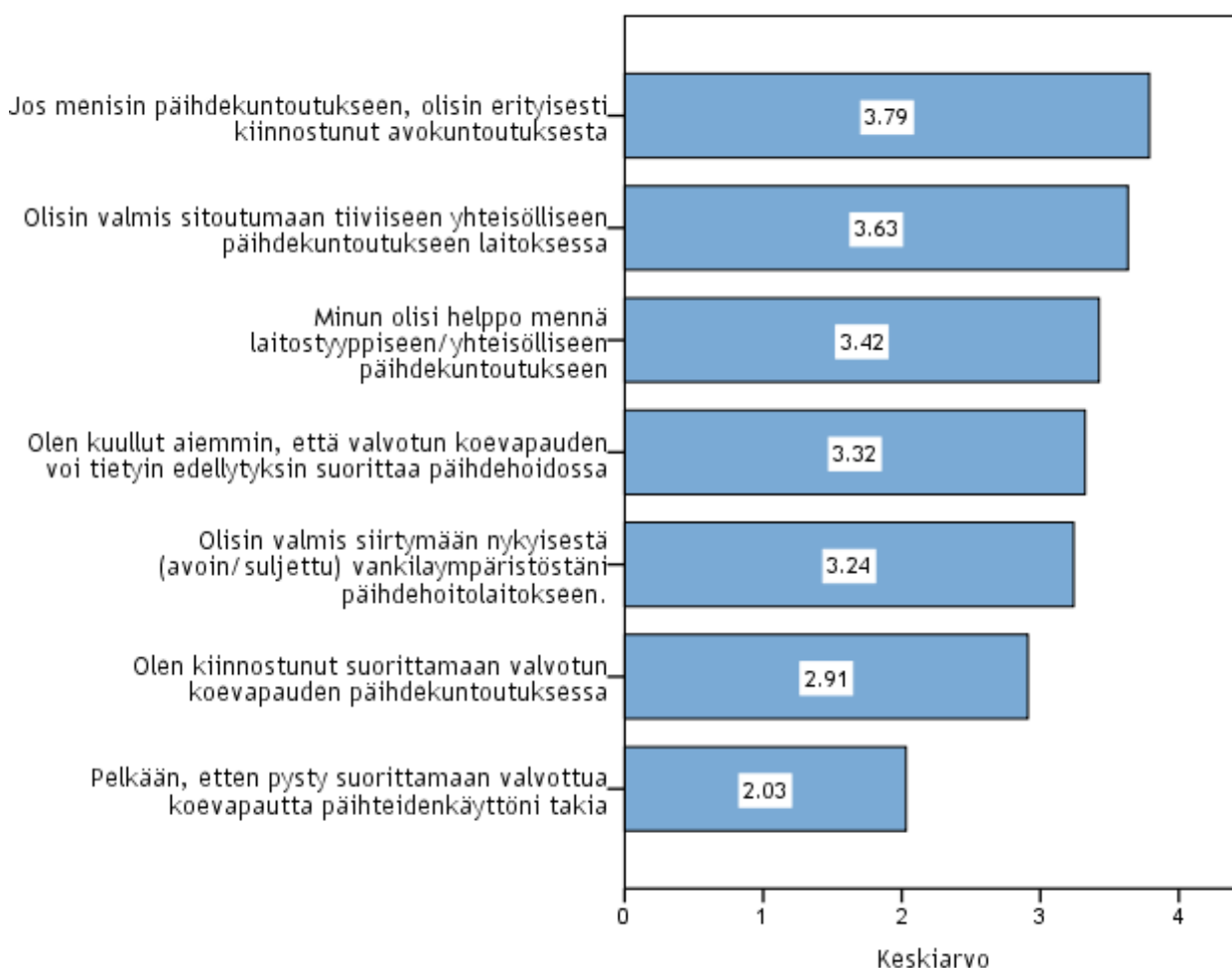
Kyselylomakkeen toinen avoin väittämä (numero 15) jakoi vankien mielipiteitä. Osa vangeista vastasi, että heidän mielestään valvotun koevapauden suorittaminen päihdehoidossa kuulostaa ”hirveältä”, ”huonolta” ja ”mahdottomalta”. Muutama vanki totesi valvotun koevapauden ja yhdistelmän olevan ”liian suljettu” ja ”liian sitova”. Kaksi vankia ilmaisi, että heillä ei ole alkoholiongelmaa tai päihdeongelmaa.

Monet vangeista kuitenkin kokivat mahdollisuuden valvotun koevapauden ja päihdehoidon yhdistämisestä positiivisena asiana.

”Voi katkaista monen kohdalla kierteen katki” (Vanki, Jokelan avovankila)

”Hyvältä! Mun mielestä on hyvä että saa harjoitella selvänä olemalla ja pikkuhiljaa palata takaisin yhteiskuntaan!” (Vanki, Helsingin vankilan Sörkka - yhteisö)

”Kun ajattelee, että suurin osa vangeista tekee rikoksensa päihteiden alaisena, niin tietysti hyvältä kuulostaa” (Vanki, Helsingin vankilan kuntoutusosasto)

Kuvio 3: Keskiarvot vankien kiinnostuksesta suorittaa valvottu koevapaus päihdehoidossa

8.4 Tulosten analyysi ja johtopäätökset

Toteuttamamme kyselyn perusteella vankien omien vastausten mukaan he ovat suhteellisen tietoisia valvotusta koevapaudesta ja kiinnostusta sen suorittamiseen on. Tietoisuus valvotun koevapauden tarkoituksesta sekä siitä, miten valvottuun koevapauteen pääsee, koettiin olevan korkealla. Suuri osa vangeista myös tuntee henkilöitä, jotka ovat suorittaneet valvotun koevapauden, mutta joukossa oli myös vankeja, jotka eivät tienneet koevapaudessa olleita henkilöitä. Vankien tietoisuutta valvotusta koevapaudesta saattaa lisätä se, jos he tuntevat valvotun koevapauden suorittaneita.

Suurin osa vastanneista vangeista haluaa päästä valvottuun koevapauteen ennen ehdonalaista vapautta, ja vain pieni osa ei ollut kiinnostunut valvotusta koevapaudesta. Tämä kertoo siitä, että vangit ovat kiinnostuneita suorittamaan valvotun koevapauden osana asteittaista vapautumisprosessia. Vangit kokevat valvotun koevapauden hyödylliseksi; useimmilla on myönteinen suhtautuminen koevapauden mahdollisuuteen. Vankien näkemykset tulevat myös ilmi vastauksista avoimessa väittämässä (numero 6).

Kokemukset vankien omasta päihdeongelmasta vaihtelivat suuresti, ja tulee muistaa, että kun kartoitetaan vankien omia näkemyksiä, ovat päihdeongelman kokemus ja ongelman aste aina yksilöllisiä. Osa vangeista ei kokenut, että heillä on tarvetta saada apua päihdeongelmaan, kun taas osa taas koki ongelman olemassaolon ja avun tarpeen. Osa vangeista ei osannut sanoa, kokivatko he avun tarvetta päihdeongelmaan. Tämä kertoo siitä, että avun tarpeen kokemus on yksilöllinen. Systemaattista eroa ei ole esimerkiksi siinä, kokevatko suljetun vankilan päihdeosaston vangit tarvitsevänsä enemmän apua päihdeongelmaan kuin vaikkapa avolaitoksessa olevat. Avun tarpeen ja päihdeongelman kokemus on vankiryhmien sisällä yksilöllinen, samoin kuin yhteiskunnan muissakin väestöryhmissä.

Kolmasosa vastanneista vangeista oli täysin motivoitunut päihdekuntoutukseen, mutta osa ei ollut lainkaan motivoitunut. Asiakkaan oma kokemus ja motivaatio muutokseen ovat tärkeitä päihdekuntoutuksessa, sillä ketään ei voida pakottaa päihdekuntoutukseen, jos apua ei koeta tarvittavan. Asiakkaan omatoimijuuden herättelyn ja muutokseen motivoinnin tulee olla myös jatkossa rikosseuraamusalan päihdekuntoutuksen keskiössä. Työkaluja on monia, mutta esimerkiksi motivoivan haastattelun keinoin voi päihde- tai erityisohjaaja vaikuttaa asiakkaan motivaation heräämiseen.

Vangeista suuri osa koki, että heidän olisi helppo sitoutua päihdehoitoon, mutta pieni osa koki sen vaikeaksi. Yksilöllisyys on vankien päihdekuntoutuksessa ensiarvoisen tärkeää; joku ei koe pystyvänsä sitoutumaan minkäänlaiseen päihdehoitoon, kun taas joku on valmis valvottuun koevapauteen päihdehoidossa. Tässä kohtaa keskeistä on taas vangin oma kokemus päihdeongelmasta ja motivaatiosta sen hoitamiseen. Voidaan pohtia, tulisiko vankiloissa esimerkiksi tiedottaminen tarjolla olevista erilaisista päihdeohjelmista vankien kiinnittymistä päihdeoh-

jelmiin ja mahdollisesti hoitojatkumoon myös vapaudessa. Tärkeää on kuitenkin se, että erilaisille vangeille löydettäisiin väyliä päästä heille sopivimpaan päihdekuntoutukseen vankilasaoloaikana ja sen jälkeen.

Suuri osa vangeista uskoi päihdehoidon olevan heille hyödyllinen, mutta osa ei kokenut siitä olevan heille hyötyä. Voidaan pohtia, ovatko hyöty ja motivaatio sekä muutoshalu taas yhteydessä toisiinsa: jos muutosmotivaatio on korkea, voidaan päihdehoidosta koetun hyödyn ajatella olevan suuri. Jos taas muutosmotivaatiota ei ole, tai päihdeongelmaa ei koeta olevan ollenkaan, ei päihdehoidosta koeta olevan hyötyä.

Suurin osa vastanneista vangeista oli ollut päihdekuntoutuksessa aiemmin (21 henkilöä). Vastanneiden vankien mainitsemisissa päihdekuntoutuspaikoissa ei ollut havaittavissa yhdenmukaisuutta, sillä paikat vaihtelivat suuresti. Vastanneista 11 vankia ei ollut aiemmin ollut päihdekuntoutuksessa, ja neljä oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Aiemman päihdekuntoutuksen myötä vangeille on voinut muodostua yksilöllisesti vaihtelevia käsityksiä päihdehoidosta sen mukaan, millaiseksi he ovat itse päihdehoidon kokeneet. Kokemukset saattavat vaikuttaa myös vankien käsityksiin valvotun koevapauden suorittamisesta päihdehoidossa. Aiempi päihdehoidon kokemus, oli se positiivinen tai negatiivinen, saattaa ohjata vankien näkemyksiä myös uusia kuntoutuksen muotoja kohtaan.

Avoin väittämä (numero 15) jakoi vankien mielipiteitä siitä, miltä valvotun koevapauden suorittaminen päihdehoidossa kuulostaa. Osa koki mahdollisuuden hyvänä keinona katkaista rikos- ja päihdekierteen, sekä harjoitella päihdeettöntä arkielämää valvonnan alaisena.

Kyselyiden perusteella vangit eivät vaikuta olevan huolissaan siitä, että heidän valvotun koevapauden suorittamisensa peruuntuisi päihdeiden käytön takia, sillä 20 vankia ei pelännyt päihdeiden olevan ongelma valvotun koevapauden aikana. Vangit olivat myös tietoisia siitä, että valvotun koevapauden voi tietyin edellytyksin suorittaa päihdehoidossa. Valvotun koevapauden suorittaminen päihdehoidossa ei saanut kovin suurta kannatusta. Väittämän keskiarvo oli 2,91, ja yli kolmasosa vangeista vastasi, ettei ole kiinnostunut suorittamaan valvottua koevapautta päihdekuntoutuksessa. Voidaan sanoa, ettei vankien kiinnostus suorittaa valvottua koevapautta päihdehoidossa ole kovin korkealla. Herää kysymys vaikuttaako väittämän keskiarvoon vankien haluttomuus siirtyä laitoksesta toiseen, vai kokevatko vangit kärsivänsä päihdeongelmasta lainkaan.

Kuitenkin keskiarvojen perusteella vangit olivat myönteisiä laitostyyppistä/yhteisöllistä päihdekuntoutusta kohtaan, ja kokivat, että heidän olisi helppo mennä tämänkaltaiseen päihdekuntoutukseen. Erityisen myönteisesti vangit suhtautuivat avokuntoutukseen päihdekuntoutuksen muotona. 18 vankia oli erityisesti kiinnostunut avokuntoutuksesta päihdekuntoutuksen

muotona keskiarvolla 3,79. Vaikka vangit eivät yleisellä tasolla olleetkaan kovin kiinnostuneita suorittamaan valvottua koevapautta päihdehoidossa, olisi silti keskiarvollisesti sekä prosentuaalisesti suurin osa ollut valmiita sitoutumaan tiiviiseen yhteisölliseen päihdekuntoutukseen laitoksessa. Vaikka keskiarvollisesti vangit olivat suotuisia siirtymään nykyisestä vankilaympäristöstään päihdehoitolaitokseen, oli kuitenkin vastauksissa paljon hajontaa. Vangeista seitsemän vastasi, ettei olisi valmis siirtymään nykyisestä vankilaympäristöstään päihdehoitolaitokseen, mutta toisaalta myös kahdeksan vankia oli täysin valmis siirtymään, ja kahdeksan vankia oli osittain valmis siirtymään nykyisestä vankilaympäristöstään päihdehoitolaitokseen. Ongelmana voi siis olla, etteivät esimerkiksi avovankilassa rangaistustaan suorittavat vangit halua siirtyä suljetumpaan ympäristöön, ja toisaalta suljetussa laitoksessa olevat vangit eivät välttämättä koe päihdehoitolaitokseen siirtymistä vievän heitä ”askelta taaksepäin” suljetumpaan ympäristöön.

9 Tutkimuksen arviointi

Koska opinnäytetyömme on kahtalainen, on tutkimuksen arviointi mielekästä jakaa kahteen osaan: kyselyn luotettavuuteen sekä vankilakäyntien pohdintaan. Lisäksi käsittelemme opinnäytetyötä varten asetetut arviointikysymykset ja niiden toteutumisen. Opinnäytetyöllemme asettamamme arviointikysymykset jaettiin kolmeen osa-alueeseen. Alku- ja suunnitteluvaiheessa arvioitavina olivat esite, kyselylomake, vankilainfoille laadittu pohja sekä vankilakäyntien toteutuminen tavoitteen mukaisesti. Saimme työstettyä aikataulun mukaisesti esitteen ja kyselylomakkeen.

Esitteestä käy selkeästi ilmi tärkeimmät asiat, jotka infotilaisuuksissa toimme esille; valvottu koevapaus yleisesti, valvottu koevapaus päihdehoidossa sekä päihdekuntoutus. Vankilainfon pohja oli rakennettu samalla kaavalla kuin esitekin, jaettuna kolmeen edellä mainittuun pääteemaan. Päädyimme kuitenkin Helsingin kuntoutusosastolla pidetyn infotilaisuuden jälkeen muokkaamaan vankilainfon pohjasta hieman selkeämmän, sillä ei ollut tarkoituksenmukaista puhua päihdehoidosta ja sen muodoista. Muokkasimme vankilainfon pohjaa niin, että tulevilla infotilaisuuksilla emme puhuisi enää päihdekuntoutuksesta sellaisenaan, vaan sisällytimme sen valvottu koevapaus päihdehoidossa -osioon. Vankilakäyntien tavoitteena oli päästä pitämään infotilaisuus neljästä kuuteen vankilaan. Tämä ei osittain toteutunut, sillä pääsimme kolmeen vankilaan pitämään infotilaisuudet, mutta kuitenkin neljälle eri osastolle.

Toteutusvaiheessa arvioimme vankilakäyntejä ja niiden onnistumista. Yleisesti ottaen kaikki vankilakäynnit olivat onnistuneita, ja jokaisella vankilakäynnillä oli keskustelevalta ilmapiiri. Meille esitettiin paljon kysymyksiä, ja valvottu koevapaus aiheena oli erilaisia mielipiteitä herättävä. Suurin osa vankilainfoille osallistuneista vangeista vastasi kyselyymme, ja suurin

osa vangeista myös halusi itselleen esitteen infotilaisuuden päädyttyä. Lopuksi pohdinnassa arvioimme kyselylomakkeen tulokset ja omaa onnistumistamme koko prosessin aikana.

9.1 Kyselyn luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa ensinnäkin pieni otantamäärä - kyselyihin vastasi yhteensä 36 vankia. Lisäksi kaikki vankilat sijoittuivat Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelle, maantieteellisesti hyvin suppealle alueelle. Tulevaisuuden työtä ajatellen olisi tärkeää, että kyselyyn vastaisi yhä enemmän vankeja, ja että mahdollisimman monissa vankiloissa pidettäisiin infotilaisuuksia.

Kriittisesti ajateltuna kyselylomakkeen käyttämistä voisi kehittää tai muuttaa. Kyselylomakkeessamme ensimmäinen väittämäryhmä koski valvottua koevapautta yleisellä tasolla. Monet vangit vastasivat tietävänsä, mitä valvottu koevapaus tarkoittaa. Voidaan pohtia, vaikuttaako tähän se, että he täyttivät kyselyn vasta infon jälkeen, jolloin he juuri olivat saaneet tietoa valvotusta koevapaudesta. Kehittämisajatuksena tulevaisuutta varten olisi vastaavissa infoissa vankien hyvä täyttää ensin kyselylomake, jossa on peruskysymyksiä valvotusta koevapaudesta. Vasta infon jälkeen vangit voisivat täyttää perusteellisemmän kyselyn, jossa kartoitettaisiin kiinnostusta ja tietämystä tarkemmin.

Kyselylomake osoittautui myös pitkäksi. Vankilainfojen aikana huomasimme, että suuri osa vangeista ei vastannut jokaiseen kysymykseen tai jaksanut täyttää kyselyä loppuun asti. Suullisesta kehotuksesta huolimatta vangit eivät myöskään lukeneet kyselylomakkeen ohjeistusta, mikä näkyi virheellisinä vastauksina Likert -asteikollisissa kysymyksissä. Vaikka kyselylomakkeesta työstettiin Valvottu koevapaus -hankkeen kokemusasiantuntijan avulla mahdollisimman selkeä ja helppolukuinen, heräsi kysymys, oliko kysely kuitenkin liian monimutkainen ja pitkä.

9.2 Pohdintaa vankilakäynneistä

Jo kesällä 2014 POKE -hankkeessa pidettyjen vankilainfojen, sekä myös opinnäytetyötä toteuttaessa pidettyjen vankilainfojen perusteella monet vangit eivät tienneet, mitä valvottu koevapaus tarkoittaa. Infotilaisuuksille valvotusta koevapaudesta on tarvetta. Vaihtelee suuresti, miten eri vankilat informoivat ja tiedottavat vankeja heidän oikeuksistaan. Eriäväisyydestä vankiloiden tiedottamispolitiikassa kertoi meille myös se, miten meidän yhteydenottoihimme vankilainfojen pitämiseen suhtauduttiin vankiloissa. Sähköpostin ja puhelinkeskusteluiden välityksellä saimme vankiloiden työntekijöiltä paikoin jäyhän vastaanoton tarjotessamme infotilaisuutta vangeille. Samaa oli havaittavissa jo kesällä 2014, kun sovimme infotilaisuuksia vankiloihin koskien POKE -hanketta ja valvotun koevapauden suorittamista Järvenpään sosiaalisairaalan Hietalinna -yhteisössä. Vankiloissa pitäisi olla keskenään yhtenäisem-

mät ja selkeämmät käytännöt valvottujen koevapauksien tiedottamisessa, valmistelussa sekä valvonnassa.

Ne vangit, jotka ovat aktiivisia, ovat todennäköisesti myös motivoituneita. Lisäksi heillä saattaa olla hyvät perusvalmiudet valvottuun koevapauteen (arjenhallinta, asioiden hoitaminen), mutta siihen ei kuitenkaan saisi luottaa liikaa. Koska valvottu koevapaus on aina yksilökohtainen ja räätälöity, ei voida olettaa, että kaikki vangit lähtökohtaisesti kykenisivät olemaan yhdenvertaisesti aloitteellisia ja aktiivisia ajamaan omaa asiaansa ja etuaan. Asioitaan hoitamaan kykenemättömien vankien joukossa voisi olla potentiaalisia valvotun koevapauden suorittajia, kuten päihdeongelmaisia vankeja. Esimerkiksi eräissä vankilainfossa yksi vangeista ilmoitti meille, ettei täytä kyselylomaketta, sillä hänellä ei ”mitään päihdeongelmaa ole.” Heti perään toinen vanki täyttäessään kyselyä totesi, että kaikilla täällä on jonkinlainen ongelma päihteiden kanssa, ja se joka muuta väittää, valehtelee.

Valvotussa koevapaudessa olevan vangin näkökulmasta jatkuva valvonta voi olla henkisesti raskasta, ja tästä tulikin kritiikkiä monilta vangeilta. Epäsuotuisaan asenteeseen valvontaa kohtaan saattoi vaikuttaa se, etteivät vangit tienneet tarkkaan, mitä valvonta piti sisällään; asennetaanko kotiin esimerkiksi valvontakameroita, ja tuleeko tukipartio ilmoittamatta koti-ovesta sisään?

Vankien valikoituminen infotilaisuuksiin vaihteli vankiloittain. Vaihtelua oli esimerkiksi siksi, että toisissa vankiloissa infotilaisuudesta tiedottaminen oli vain ilmoitusseinällä olevan mainoksen varassa. Toisissa vankiloissa vankiloiden työntekijät pitivät huolen siitä, että mahdollisimman monet vangit, ja erityisesti ne vangit joita asia mahdollisesti koskettaa, osallistuisivat tilaisuuteen. Tietenkään avovankiloissa ei voida velvoittaa vankeja osallistumaan ylimääräisiin infoihin, mutta vankeja voidaan silti kehottaa tulemaan paikalle. Ääripäinä voidaan ottaa esimerkeiksi Suomenlinnan avovankila ja Jokelan avovankila: Suomenlinnan avovankilan infotilaisuus peruuntui siksi, että infotilaisuudesta tiedottaminen oli seinällä olevan mainoksen varassa, eikä vangeille ilmeisesti asiasta erikseen puhuttu, kun Jokelassa puolestaan kaikille vangeille oli asiasta kerrottu, ja pyydetty tulemaan paikalle. Jokelaan tullessamme vankien päihdekuntoutuksesta vastannut ohjaaja oli jopa miettinyt, pitäisikö osalta vangeista perua koulu- / työtoiminnat, jotta he pääsisivät osallistumaan infotilaisuuteen. Hän oli huolissaan siitä, että paikalle ei tule kovin montaa vankia, mutta lopulta Jokelan avovankilan infolla oli kaikista infotilaisuuksista ylivoimaisesti eniten osallistuneita ja kyselyyn vastanneita vankeja.

Kaikki toteutuneet vankilakäynnit olivat mieluisia, ja jokaisessa infotilaisuudessa syntyi keskustelua. Tavoitteenamme olikin luoda keskusteleva ilmapiiri, eikä tarkoituksena ollut luennoida vangeille.

10 Pohdintaa tutkimus/opinnäytetyöprosessista ja jatkokehittämisestä

Valvottu koevapaus osana rangaistuksesta vapauttamisen prosessia on lisääntynyt; vuonna 2013 valvottuun koevapauteen sijoitettiin 504 vankia, joka on viisinkertainen määrä vuoteen 2007 verrattuna. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2013, 6.) Valvotun koevapauden lisääntymässä myös sen suorittaminen päihdekuntoutuslaitoksissa voi yleistyä jo lähitulevaisuudessa. Kun valvottu koevapaus lisääntyy, tarkoittaa se mahdollisesti yhä erilaisempien vankien pääsyä valvottuun koevapauteen: tällöin myös valvotun koevapauden aikaisen päihdekuntoutuksen järjestäminen tulee ajankohtaisemmaksi.

Tutkimuksessamme ilmenee, että vangit ovat kiinnostuneita valvotusta koevapaudesta ja sen suorittamisesta. Kuitenkin tulokset viittaavat siihen, ettei päihdehoidon ja valvotun koevapauden yhdistelmä saanut suurta kannatusta vankien keskuudessa. Tähän saattaa vaikuttaa se, ettei osa kyselyyn vastanneista vangeista kokenut olevansa päihdeongelmaisia. Kuitenkin saimme vankilainfoilla monesti kuulla vangeilta, että useimmilla vangeista on päihdeongelma, ja se vaikuttaa myös rikoskierteeseen. Mäkipään tutkimuksessa valvottuun koevapauteen pääsemiseen voi vaikuttaa kielteisesti valvottuun koevapauteen haluavan vangin päihdeongelma. Valvottuun koevapauteen pääseminen voi päättyä siihen, ettei päihdeongelmasta kärsivä vanki halua liittää valvotun koevapauden toimeenpanosuunnitelmaan päihdekuntoutusta. (Mäkipää 2010, 86). Opinnäytetyön aikana heräsikin kysymys, miten avoimesti rikosseuraamusalalla todella puhutaan päihdeongelmista ja tarjotaan vangeille mahdollisuus kuntoutumiseen. Granfeltin (2007, 35) mukaan rikosseuraamusalan päihdestrategiassa on korostettu kuntoutusjatkumoiden sekä päihdehoitoon motivoinnin merkitystä.

Vankien tulee olla yhdenvertaisessa asemassa kenen tahansa muun päihdekuntoutuksessa olevan henkilön kanssa: rikosseuraamusalalla noudatetaan Suomalaisen lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen päihdelääketieteen yhdistyksen Käypä hoito -suosituksia alkoholi- ja huumeongelmallisille (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016, 1-7). Vangin asuin- tai kotikunta maksaa laituskuntoutuksen valvotun koevapauden aikana. Vangit ovat eriarvoisessa asemassa, sillä kunnat eivät voi taloudellisesti yhtä hyvin verrattuna toisiinsa. Tämä heijastuu suoraan siihen, miten helposti kunnat suostuvat myöntämään maksusitoumuksia (Mäkipää 2010, 73).

Lähitulevaisuudessa vankiryhmän päihdeongelmaisuuteen ei auta se, että yhä enemmän vankiloita ja mahdollisesti myös päihdeohjelmia saatetaan lakkauttaa. On kyseenalaista, onko vankien mahdollista todella saada päihdekuntoutusta yhdenvertaisesti suhteessa valtaväestöön. Syksyllä 2014 Hämeenlinnan, Keravan, Pelson tai Pyhäselän vankilan lakkauttamista pohdittiin. Syynä oli säästökuuri, jonka tarkoituksena oli supistaa oikeuslaitoksen ja rikosseuraamusalan budjetista 10 miljoonaa euroa. Vankeuslaki vesittyi, kun kuntouttavaa toimintaa vangeille ei käytännössä pystytä järjestämään edes siinä määrin kuin tällä hetkellä. Rikosseu-

raamuslaitoksen pääjohtaja Esa Vesterbackan mukaan säästötoimien valmistelu on jo käynnistynyt: "Säästöt eivät kuitenkaan ole syy vankien määrän vähenemiseen eikä peruste vapauttaa vankia vankilasta. Näin ei myöskään ole menetelty eikä menetellä. Rikosseuraamuslaitos toimeenpanee tuomioistuimen tuomitsemat rangaistukset voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti." (Oikeusministeriötä uhkaavat "kauhusäästöt" herättävät tunteita, 2014.) On luonnollinen seuraus, että Rikosseuraamuslaitoksen säästökuurin myötä alas ajettavien päihdekuntoutusohjelmien tilalle haetaan vangeille päihdekuntoutusta vankilan ulkopuolelta.

Päihdeongelmiin puuttuminen ja kuntoutusmahdollisuuksien tarjoaminen jo vankeusaikana on erittäin tärkeää. Päihdehoito valvotun koevapauden toimintaveloitteena tarjoaa vangeille mahdollisuuden hoitaa päihdeongelmaa rangaistuksen aikana, ennen vapautumista. Muutosmotivaation ja päihdekuntoutuksen myötä vanki saattaa luopua päihteiden täyttämästä, rikollisesta elämäntavasta, eikä ajaudu enää rikos- ja vankilakierteeseen. Suomen rangaistusjärjestelmässä ja rikosseuraamusten täytäntöönpanossa on otettu huomioon rangaistuksen suunnittelusta, suorittamisesta ja toteutumisesta huolehtimisen lisäksi yhä enemmän kuntoutuksen näkökulma. Desistanssi, rikollisuudesta irrottautuminen, liittyy vankien onnistuneeseen kuntoutumisprosessiin ja yhteiskuntaan sijoittumiseen. Rikollisuudesta luopumiseen vaikuttavat kuitenkin yksilön oma kokemus ja valinnat, ja jokaisella rikollisuudesta irrottautuneella voi olla erilainen näkemys siitä, mitkä asiat olivat desistanssissa tärkeitä. Desistanssi on todennäköisempää, kun muutokseen motivoituneelle vangille tarjotaan mahdollisuuksia kiinnittyä hoidon piiriin myös heti vapautumisvaiheessa - hoitojatkumoiden luominen on tärkeää, ja selvää on, että yksilöllisesti toteutettu päihdeongelman hoito vie vapautunutta vankia eteenpäin myös desistanssin näkökulmasta.

Desistanssia on tutkittu muun muassa Stephen Farrallin tutkimuksessa, jossa tutkittiin rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tuloksena oli, että positiiviset, pienet muutokset henkilökohtaisessa elämässä lisäsivät desistanssin mahdollisuutta - pienetkin onnistumiset vähitellen kasvattivat tutkimuksessa olleiden ehkä jo olemassa olevaa motivaatiota. Tutkimuksessa tuli ilmi rikollisuudesta irrottautumiseen ja toisaalta rikollisuudesta irrottautumisen epäonnistumiseen liittyviä, yhtenäisiä tekijöitä. Kun tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden sosiaalinen tilanne heikkeni ja sosiaaliset ongelmat lisääntyivät, heikkeni myös mahdollisuus rikollisuudesta irrottautumiseen. Muutokset sosiaalisessa ympäristössä vaikuttivat desistanssin toteutumiseen. Esimerkiksi muuttaminen toiselle paikkakunnalle saattoi olla hyödyksi rikollisuudesta irrottautumisessa, kun taas selkeästi epäsuotuisat muutokset sosiaalisessa elämässä lisäsivät riskiä rikoskierteen jatkumiselle. Erityisen tärkeitä tekijöitä desistanssissa olivat perhe- ja lähisuhteet sekä työllisyystilanne; toimiva parisuhde ja työpaikka saattoivat olla rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttaneet tekijät. Vain pieni osa tutkimuksen osanottajista piti ehdonalaisvalvojan toimia tärkeänä tekijänä rikollisuudesta irrottautu-

misessa. Tutkimuksessa ne, jotka tarkkailun aikana jatkoivat rikoskierrettä, olivat yleensä päihderiippuvaisia tai heillä ei ollut halua muutokseen. (Farrall 2002.)

Valvottu koevapaus on jokaisen vangin oikeus - jokainen vanki voi kysyä omista mahdollisuuksistaan päästä valvottuun koevapauteen, mutta se on myös jokaiselle vangille vapaaehtoista. Vankikohderyhmästä riippumatta valvottu koevapaus on koettu positiivisena. Lyhytaikaisvankien, etenkin ensikertalaisten valvottu koevapaus voi pienentää riskiä kiinnittyä rikolliseen alakulttuuriin ja elämäntapaan. (Mäkipää 2010, 185-191). Pääasiassa valvotun koevapauden on ajateltu olevan hyödyllisintä pitkäaikaisvangeille, sillä heille sopeutuminen arkeen saattaa olla haasteellisempaa. Olimme yhteydessä myös Riihimäen vankilaan infotilaisuuden pitämisestä, mutta sieltä sanottiin, ettei heidän pitkäaikaisvankejaan infotilaisuus valvotun koevapauden suorittamisesta päihdehoidossa akuutisti koske. Voidaankin kysyä, että oliko Riihimäen vankilan kieltäytyminen tarjoamastamme infotilaisuudesta sittenkään hyvin perusteltua? Olisiko kuitenkin infotilaisuus voitu järjestää niin, että vankilan erityisohjaaja tai päihdekuntoutuksesta vastaava ohjaaja olisi valikoinut vankijoukosta ne vangit, joita asia lähitulevaisuudessa koskettaisi? Valvotun koevapauden valmistelu voi kestää useita kuukausia riippuen vankilasta.

Mäkipää (2010, 217-218) toteaa, että vankien tulisi saada kohtuullisesti ja riittävästi oikea-aikaista ja oikeaa tietoa valvotusta koevapaudesta vankilan henkilökunnalta. Tämä on tärkeää, jotta valmistelu käynnistyy ajoissa, ja jotta kaikilla vangeilla on yhtäläiset mahdollisuudet pyrkiä valvottuun koevapauteen. Valvotusta koevapaudesta hyötyvä ja valvotun koevapauden edellytykset täyttävä vanki voi jopa jättää hakematta valvottuun koevapauteen, mikäli hän saa muilta vangeilta väärää tietoa. Kyselylomakkeista saamiemme tulosten mukaan vangit olivat melko tietoisia, mitä valvottu koevapaus tarkoittaa. 36 vastanneesta vangista 20 vastasi tietävänsä täysin, mitä valvotulla koevapaudella tarkoitetaan. Voidaan pohtia, miksi loput 16 vankia ei kokenut tietävänsä infotilaisuutemme jälkeen mitä valvotulla koevapaudella tarkoitetaan. Varmuutta ei ole, miksi tieto ei ollut tavoittanut kaikkia vankeja - oliko pitämämme infotilaisuus epäselvä, vai oliko paikalla vankeja, jotka eivät olleet tarpeeksi kiinnostuneita aiheesta.

Valvottuun koevapauteen liittyy vahvasti valvonta, ja vankilainfoissamme syntyneet keskustelut usein ajautuivat tähän aiheeseen. Monet vangit ajattelivat, että valvonta voisi olla henkisesti raskasta. Mäkipään (2010, 218) mukaan vangeilla voi olla vääristynyt käsitys siitä, että valvottuun koevapauteen ei valvonnan runsauden takia kannata edes pyrkiä, ja vankien tieto saattaa pohjautua vain toisten vankien mahdollisesti virheellisiin tietoihin. Pitämillämme infoilla epäsuotuisaan asenteeseen valvontaa kohtaan saattoi vaikuttaa se, etteivät vangit tienneet tarkkaan mitä valvonta piti sisällään. Vangit pohtivat, asennetaanko kotiin esimerkiksi valvontakameroita, tai tuleeko tukipartio todella ilmoittamatta kotiovesta sisään. Jokaisessa

vankilassa oli hieman eroavat näkemykset valvonnasta. Näissä keskusteluissa työtämme helpottivat infoilla läsnä olleet vankiloiden ohjaajat, sillä he osallistuivat keskusteluun kertomalla, miten asiat hoituvat omassa vankilassa. Vankeja selvästi helpotti tieto siitä, ettei tukipartio yleensä tule kotiovesta sisään ilmoittamatta vaikka heillä siihen lainmukainen oikeus onkin, vaan soittavat etukäteen.

Ongelmallista valvottuun koevapauteen pääsemisessä on valvotun koevapauden pääedellytys - asunto. Kaikilla vangeilla ei ole omaa asuntoa, ja on mahdollista, että valvottuun koevapauteen tämän vuoksi myös valikoituu useammin niitä vankeja, joilla on valmiiksi olemassa asunto. Ongelmana on vankien yhdenvertaisuuden toteutumattomuus. (Mäkipää 2010, 35-36.) Laitosmuotoinen valvotun koevapauden aikainen päihdekuntoutus olisi suotavaa, koska silloin sekä asuminen että toimintavelvoite toteutuisivat samanaikaisesti. Valvotun koevapauden aikana voidaan järjestää vangille pysyvää asuntoa vapautumista ajatellen, jolloin valvottu koevapaus edistäisi myös vangin valmiuksia hoitaa omia asioitaan saaden kuitenkin tukea tarvittaessa.

Valvotun koevapauden suorittamiseen päihdehoidossa on tilaus - aihe on noussut esiin viime vuosina yhä enemmän, ja vangit alkavat olla tietoisia sen tarkoituksesta. Vangeille tulisi tulevaisuudessa olla tarjolla työkaluja ja apua muutokseen. Mahdollisuus vankien ulkopuoliseen sijoitukseenkin on ollut esillä, mutta vangin asteittaisen vapautumisprosessin kannalta voi olla mielekkäämpää siirtyä vankilan päihdeohjelmista valvottuun koevapauteen päihdehoitoon.

Yleinen tietoisuuden taso valvotun koevapauden ja päihdehoidon yhdistelmästä tuntuu olevan vielä kehittymisvaiheessa. Mahdollisuuksia ja tarvetta valvotun koevapauden ja päihdehoidon yhdistämiselle on, joten yhteistyötä maksusitoumuksia myöntävien tahojen kanssa tulisi ensisijaisesti kehittää tiedottamalla. Rikosseuraamuslaitoksen sekä päihdehoidon yhteistyötä tulisi kehittää yhä enemmän, jotta päihdeongelmaisten vankien kuntoutusmahdollisuudet vastaisivat koettuun tarpeeseen. Oikea-aikaista tietoa täytyy tarjota rikosseuraamusalan, päihdehoitolaitosten sekä kuntien maksusitoumuksia myöntävien tahojen työntekijöille.

Jatkokehittämistä ajatellen olisi pohdittava, kuinka kaikille kolmelle eri taholle saadaan tehokkaimmin tiedotettua valvotun koevapauden ja päihdehoidon yhdistelmästä. Vaihtoehtona voisi olla infotilaisuuksien järjestäminen niin, että kaikkien tahojen edustajia saataisiin samanaikaisesti paikalle. Vuorovaikutukselliset tilaisuudet toimitaisivat kohtaamispaikkoina Rikosseuraamuslaitoksen, päihdehoidon sekä kuntien työntekijöiden välillä. Lisäksi kokemusasiantuntijoita voitaisiin hyödyntää uudella tavalla, jos he voisivat halutessaan osallistua tilaisuuksiin.

Kuntien ja kaupunkien sosiaalitoimiin tulisi selventää vankien päihdekuntoutuspolkuja, etenkin valvotun koevapauden aikaisessa ja sen jälkeen mahdollisesti jatkuvassa kuntoutuksessa. Myös entistä parempi verkostoituminen näiden kolmen tahon välillä olisi suotavaa, jotta tiedonkulku mahdollistuisi ja ymmärrys vankiryhmän päihdekuntoutuksen tarpeista lisääntyisi. Ei ole tarkoituksenmukaista, että vangin valvotun koevapauden aikainen päihdehoito tyrmätään, koska tietoa mahdollisuudesta ei ole tai tiedot ovat virheellisiä.

Tarvetta ”ruohonjuuritason” vaikuttamiselle löytyy erityisesti rikosseuraamuslaitoksen, kuntien sekä päihdehoitolaitosten organisaatiokulttuurista; uutta kohti on pyrittävä, sillä rikosseuraamusjärjestelmän muuttuessa ei ole mahdollista toimia vanhojen menetelmien mukaan. Järjestäessämme vankilakäyntejä opinnäytetyötä varten kohtasimme jäykkyyttä vankiloiden toimintatavoissa. Osassa vankiloista ei osoitettu mielenkiintoa järjestämiämme infotilaisuuksia kohtaan. Meille esimerkiksi kerrottiin, ettemme voi tuottaa uutta tietoa vangeille, eikä infotilaisuutemme ole tarkoituksenmukainen, sillä kyseisessä vankilassa on jo muodostunut valvotun koevapauden toimintamalli. Kyseessä oli avovankilaosasto - juuri avovankiloiden vangeille infotilaisuus olisi ollut tarkoituksenmukaisin, sillä siirtymä koevapauteen tapahtuu yleisimmin avovankiloista. Tämänkaltainen vastaanotto ei houkuttele rikosseuraamusalan opiskelijoita vankilaympäristöön töihin.

Tulevaisuudessa Rikosseuraamuslaitoksen huomio tulee resurssien vähentymisen myötä luultavasti keskittymään enemmän avoseuraamuksiin, jolloin myös yhteistyö vankiloiden ulkopuolisiin tahoihin on entistä tärkeämpää; päihdekuntoutuslaitokset sekä kuntien ja kaupunkien avokuntoutus ovat keskiössä, kun selvitetään rikosseuraamusasiakkaiden päihdekuntoutuksen järjestämistä.

Jatkossa vankien tietoisuuden ja kiinnostuksen kartoitustyötä tulisi tehdä maantieteellisesti laajemmin kaikilla rikosseuraamusalueilla. Opinnäytetyömme kyselyyn vastasi 36 vankia, ja tulokset viittaavat siihen, ettei valvotun koevapauden suorittamiselle päihdehoidossa ole suurta kiinnostusta. Saamiemme tulosten perusteella on oleellista kysyä, onko yhdistelmälle ja sen kehittämiseksi tarvetta, jos vankien keskuudessa ei ole tarpeeksi kiinnostusta valvotun koevapauden suorittamiseen päihdehoidossa. Kyselyyn tulisi saada enemmän vastaajia, jotta tuloksia voitaisiin pitää luotettavampina. Valvottu koevapaus on kuitenkin vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Tulevaisuudessa voisi olla myös mahdollista jatkaa tiedottamistyötä, jotta valvottua koevapautta pääsisivät suorittamaan päihdehoidossa ne yksittäiset vangit, jotka sitä haluavat ja kokevat tarvitsevansa. Toteuttamillamme vankilainfotilaisuuksilla voi olla jonkinasteista vaikuttavuutta jatkokehityksen kannalta. Tiedottaminen valvotusta koevapaudesta ja päihdehoidosta saattaa saada vangit miettimään omaa päihdekäyttäytymistään. Vanki voi hakea lisätietoa oman vankilansa työntekijöiltä ja motivoitua suorittamaan valvotun koevapauden päihdehoidossa.

Lähteet

- Ehdonalainen vapaus. 2014. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 12.5.2015:
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vapautuminen/ehdonalainenvapaus.html>
- Farrall, S. 2002. Rethinking What Works with Offenders: Probation, Social Context and Desistance from Crime.
- Foucault, M. 1975. Tarkkailla ja Rangaista. Keuruu 2001.
- Granfelt, R. 2007. ”Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa”. Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2007.
- Hannula, I. 2006. Vankiluvun sääntelyä ennen ja nyt. 15.12.2006. Lehtiarkisto, Haaste. Viitattu 8.5.2015:
<http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42006/vankiluvunsaantelyaennenjanyt.html>
- Helsingin vankilan esite. Rikosseuraamuslaitos. Helsingin vankila. Viitattu 13.5.2015:
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/esitteet/6DIM4GTSx/Helsingin_vankilan_esite.pdf
- Hypén, K. 2004. VANKILASTA VUOSINA 1993-2001 VAPAUTUNEET JA VANKILAAN UUDESTAAN PALANNEET. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2004. Vammala. Viitattu 13.5.2015:
http://rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/n39KxWVtv/1-2004_Vankeusrang.uusiminen.pdf
- Joukamaa, M. & Työryhmä, 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Perustulosraportti. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Viitattu: 23.2.2015:
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Rikosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ja_hoidontarve.pdf
- Karsikas, V. 2006. Kuntoutus vankeinhoidossa ja vankien kuntoutuminen. Artikkelit. Kuntoutusportti 2/2006. Viitattu 13.5.2015:
http://www.kuntoutusportti.fi/data/attachments/kuntoutus-lehden_artikkelit/2006/kuntoutus_vankeinhoidossa.pdf
- Kognitiivis-behavioraalinen työote. 2011. A-klinikkasäätiö. Viitattu 25.5.2015:
<http://toimipaikka.a-klinikka.fi/jarvenpaa/palvelut3>
- Kuntouttava toiminta - ohjelmatyö. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Täytäntöönpano. Viitattu 31.10.2014:
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-ohjelmatyo.html>
- Kuntouttava toiminta - päihdetyö. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Täytäntöönpano. Viitattu 31.10.2014:
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-paihdeetyo.html>

- Kärkkäinen, J. 2011. Vankien terveystilanne. Portti Vapauteen. Tietopankki. Viitattu 12.5.2015:
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2467/vankien_terveystilanne
- Lappi-Seppälä, T. 2007. Penal Policy in Scandinavia. Article, University of Chicago, Crime and Justice. Viitattu 8.5.2015:
<https://litigationessentials.lexisnexis.com/webcd/app?action=DocumentDisplay&crawlid=1&srctype=smi&srcid=3B15&doctype=cite&docid=36+Crime+%26+Just.+217&key=db6d4f06a27c5b1e5f91aad4be7b1237>
- Lähes jokaisella vangilla on päihdeongelma. YLE Uutiset. Tampere. Julkaistu 6.8.2010. Viitattu 12.5.2015:
http://yle.fi/uutiset/lahes_jokaisella_vangilla_on_paihdeongelma/5609581
- Mittaaminen: Muuttujien ominaisuudet. 2007. KvantiMOTV. Viitattu 21.5.2015:
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/ominaisuudet.html>
- Mäkipää, L. 2010. Valvotun koevapauden toimeenpano ja sovellettavuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249. Helsinki.
<http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimuksia-sarja/WLZJtf1ct/koevapaus249.pdf>
- Oikeusministeri Henriksson kannattaa vankiloiden terveydenhuollon siirtoa STM:lle. Portti Vapauteen. Ajankohtaista. Julkaistu 18.10.2012. Viitattu 12.5.2015:
http://www.porttivapauteen.fi/ajankohtaista/2875/oikeusministeri_henriksson_kannattaa_vankiloiden_terveydenhuollon_siirtoa_stm_lle
- Oikeusministeriötä uhkaavat "kauhusäästöt" herättävät tunteita. 2014. Portti vapauteen. Viitattu 25.5.2015:
http://www.porttivapauteen.fi/ajankohtaista/3110/oikeusministeriota_uhkaavat_kauhusaastot_herattavat_tunteita
- Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016. Rikosseuraamuslaitos 2012. Viitattu 23.2.2015:
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6Cr2xRZTS/Paihdelinjaukset_2012-2016_RINKIIN.pdf
- Rantanen, T. 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Laurea -ammattikorkeakoulun julkaisusarja A66.
- Rikollisuustilanne 2013. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 266. Tammerprint Oy, Helsinki 2014. Viitattu 8.5.2015:
http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimuksia-sarja/VfwyB59Ll/266_Rikollisuustilanne_2013_2014.pdf
- Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2013. Kopijyvä 2014. Viitattu 8.5.2015:
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/7W5DQb7OB/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2013_.pdf

- Vangin sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen. 2/011/2007. Rikosseuraamusviraston ohje. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 11.05.2015:
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/saannokset/maaraykset/jaohjeet/vanginsijoittaminenulkopuoliseenlaitokseennr20112007.html>
- Sosiaalibarometri 2015. SOSTE Suomen sosiaali -ja terveys ry. Helsinki. Viitattu 13.5.2015:
http://issuu.com/soste/docs/sosiaalibarometri2015_nettiin
- Tamminen, E. 2010. Päihteet, mielenterveys ja vankeus. Portti vapauteen. Etusivu. Tietoa. Tietopankki. Viitattu 3.11.2014:
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2487/paihteet_mielenterveys_ja_vankeus
- Tourunen, J. & Perälä, J. 2004. Kohti kognitiivista yhteisöhoitoa? Helsingin vankilan päihdetönnön osaston arviointi- ja kehittämistutkimus. Rikosseuraamusviraston julkaisu 2/2004. Vammala 2004. Viitattu 12.5.2015:
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/nCRLzbOpr/2-2004_Kognit_yhthoito.pdf
- Valvotun koevapauden täytäntöönpano (1/004/2014). 2014. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 3.11.2014:
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/saannokset/maaraykset/jaohjeet/valvotunkoevapaudentoimeenpano60112008.html>
- Valvottu koevapaus. 2014. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu: 25.2.2015
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vapautuminen/valvottukoevapaus.html>
- Valvottu koevapaus. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu: 25.2.2015
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2013/12/lakivalvotustakoevapaudesta6292013astuuvoimaan1.1.2014..html>
- Vangit. 2015. Rikosseuraamuslaitos. Tilastot. Viitattu 8.5.2015:
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/vangit.html>
- Vankeus. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 12.5.2015:
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/vankeus.html>
- Vankien terveydentila muuta väestöä heikompi. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Ajankohtaista. Mediatiedotteet. Tiedotarkisto 2008. Viitattu 19.11.2014:
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2008/11/vankienterveydentilamuutavaestoahiekompi.html>
- Varjonen, V. 2015. Huume-tilanne Suomessa 2014. THL. Tampere 2015. Viitattu 13.5.2015:
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125568/THL_RAPO1_2015_web%20%281%29.pdf?sequence=1
- World Prison Brief. ICPS. International Centre for Prison Studies. Viitattu 6.5.2015:
<http://www.prisonstudies.org/world-prison-brief>

Kuviot

Kuvio 1: Keskiarvot vankien tietoisuudesta liittyen valvottuun koevapauteen	34
Kuvio 2: Keskiarvot vankien oman päihdeongelman kokemuksista	35
Kuvio 3: Keskiarvot vankien kiinnostuksesta suorittaa valvottu koevapaus päihdehoidossa	37

Liitteet

Liite 1: Vankilainfon pohja

VANKILAINFON POHJA - VALVOTUN KOEVAPAUDEN SUORITTAMINEN PÄIHDEHOIDOSSA

- Esittely - Keitä olemme, lyhyesti mikä on Valvottu koevapaus päihdehoidossa -hanke, miksi olemme pitämässä vankilainfoa (opinnäytetyö)
(Myös kuulijat esittäytyvät halutessaan lyhyesti)
- Aikataulun toteaminen sekä esityksen asialista tutuksi kuulijoille (valvottu koevapaus, päihdehoidon muodot, valvottu koevapaus päihdehoidossa)

VALVOTTU KOEVAPAUUS

- Onko valvottu koevapaus tuttu käsite kuulijoille? Millä tavoin?
- Valvotun koevapauden tarkoituksena on helpottaa palautumista normaaliin arkeen
- Valvottuun koevapauteen voi päästä 6kk ennen ehdonalaista vapauttamista tai koko rangaistuksen suorittamisesta vapauttamista, ja koevapauden valvonnasta vastaa vankila
- Edellytyksenä on, että koevapauslaisella on asunto tai sellaiseksi soveltuva muu paikka (esim. päihdekuntoutuslaitos), velvollisuuksina päihdeettömyys sekä toimintavelvoitteen ja ehtojen noudattaminen koevapauden aikana. Koevapauslainen on velvollinen antamaan seurat valvontaviranomaisille. Jos seuloista kieltäytyy, voidaan määrätä verinäyte otettavaksi.
- Koevapautta varten laaditaan yksilöllinen toimeenpanosuunnitelma ja viikoittainen aikataulu:
 - Asuminen ja toimeentulo
 - Toimintavelvoite
 - Päivittäinen toiminta-aika
 - Koevapauden valvonta
- Toimintavelvollisuus
 - Toimintavelvollisuuden tarkoitus on vahvistaa ja ylläpitää koevapauslaisen sosiaalisuutta ja toimintakykyä
 - Koevapauslaisen on osallistuttava valvontatapaamisiin, tehtävä työtä tai osallistuttava koulutukseen, kuntoutukseen, toimintaohjelmiin tai muuhun vastaavaan, esimerkiksi päihdekuntoutukseen. Toiminnan on oltava sellaista, että sitä voidaan luotettavasti valvoa.
 - Työtä tai muuta toimintaa oltava vähintään 5 tuntia viikossa, siten kuin toimeenpanosuunnitelmassa määrätään. → Tarkoitus kuitenkin, ettei koevapauslainen pyörittele peukaloita
- Asumisessa pysyminen
 - Asumisessa pysyttävä klo 21-06 välisenä aikana, ellei toimeenpanosuunnitelmassa ole sovittu toisin (liittyy toimintavelvollisuuteen).
- Valvonta
 - Valvonnassa käytetään teknisiä apuvälineitä, joiden käyttö arvioidaan yksilöllisesti tarpeen perusteella. Tekniset apuvälineet ovat esimerkiksi koevapauslaisen haltuun annettava puhelin, taikka hänelle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettäviä teknisiä välineitä.
 - Vankilan on oltava riittävästi yhteyksissä koevapauslaiseen ja valvomalla edistettävä koevapauden toteutumista suunnitellusti.

- Valvontaviranomaisilla eli tukipartiolla on oikeus päästä koevapauslaisen asuntoon ilmoittamatta varmistaakseen koevapauslaisen olevan asunossaan päihdeettömänä sovittuina ajankohtina.

VALVOTTU KOEVAPAUUS PÄIHDEHOIDOSSA

- Valvotun koevapauden sisältö ja toimintavelvoite voi työtoiminnan sijaan olla päihdekuntoutus.
- Valvotun koevapauden suorittaminen päihdekuntoutuksessa edesauttaa kiinnittymistä yhteiskuntaan:
 - Elämän- ja arjenhallinta
 - Verkostoituminen vertaisten kanssa
 - Vastuun ottaminen itsestään ja omasta hyvinvoinnistaan
- Yksilöllinen räätälöinti
 - Korvaushoito
 - Lääkkeetön hoito
 - Yhteisöhoito
 - Sopivien terapiamuotojen hyödyntäminen
 - Muun avun hyödyntäminen (Esim. AA- ja NA-ryhmät)
- HUOM. Valvottua koevapautta päihdehoidossa suoritettaessa vangin KOTIKUNTA maksaa hoidon → Maksusitoumuksen hankkiminen kunnalta koevapautta varten
- Yhteistyö kotikunnan ja avopalveluiden kanssa
 - Hoitojatkumo

PÄIHDEHOIDON MUODOT

- Avohoito
- Laitushoito
- Kuntoutus
- Asumis- ja tukipalvelut

MUODOT TARKEMMIN

- Avohuolto on ensisijaisesti tarjottu päihdepalvelujen muoto. Palvelut voivat olla sosiaalista tukea, ryhmäterapiaa, perheterapiaa ja kuntoutusta. Palveluissa selvitetään myös toimeentuloon ja asumiseen liittyviä kysymyksiä.
- Laituskuntoutus on tarpeellista henkilölle, jolle avohoidon palvelut eivät ole riittäviä tai tarkoituksenmukaisia. Laituskuntoutus kestää useimmiten noin neljä viikkoa.
- Hoitoa ja kuntoutusta tukevia palveluita ovat tuki- ja asumispalvelut: hoitokodit, huoltokodit, palvelutalot ja yksittäiset tukiasunnot sekä päiväkeskukset. Hoito ja kuntoutus perustuvat vapaaehtoisuuteen ja ne toimivat luottamuksellisesti.

KUKA JÄRJESTÄÄ?

- Avohoitoa järjestetään kuntien sosiaali- ja terveystyöryhmien toimintayksiköissä.
- Laitushoitoa järjestetään kuntoutuslaitoksissa ja terveydenhuollon yksiköissä.

GALLUPIIN / KYSELYYN VASTAAMINEN

- Kuulijoille jaetaan jokaiselle täytettäväksi kokoamamme (vapaaehtoinen ja anonymi) kysely, joka koostuu monivalintakysymyksistä sekä muutamista avoimista kysymyksistä. Jos kuulijoilla herää näistä kysymyksiä, vastataan. Ohjataan tarvittaessa.

- Vapaata keskustelua - kysymyksiä? Jaetaan kuulijoille lopuksi tekemämme info-esityksen koevapauden suorittamisesta päihdehoidossa.
- Kiitokset ja lopetus, mahdolliset yksityisesti esitettävät kysymykset ja/tai keskustelu kuulijoiden (työntekijät, vangit) kanssa.

Liite 2: Esite

JOS KIINNOSTUIT

- Tiedustele vanhalasi työntekijäiltä (rikosseuraamusiesimies, päihdeyöntekijä tai sosiaalityöntekijä), onko valvottu koevapaus mahdollista.
- Lisäksi voit olla yhteydessä kuntasi sosiaalitoimeen maksusitoumusasioissa.

VALVOTTU KOEVAPAAUS – HANKE

Valvottu koevapaus päihdehoidossa -hankkeen tavoitteena on rikosseuraamusasiakkaiden päihdekuntoutuksen kehittäminen. Erityisesti tutkitaan valvotussa koevapaudessa olevien henkilöiden päihdekuntoutuksen järjestämistä.

Valvottu koevapaus-hanke on saanut Oikeusministeriön Kriminaalipoliittisen osaston tutkimus- ja kehittämismäärärahaa. Yhteistyössä on Laurea Ammattikorkeakoulu sekä A-klinikkasäätiö.

VALVOTTU KOEVAPAAUS PÄIHDEHOIDOSSA

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

A-klinikkasäätiö

(Kansikuva: @Ville Vesterinen)

VALVOTTU KOEVAPAAUS

- Vanki voi tietäen edellytyksin päästä suorittamaan valvottua koevapautta ékk ennen ehdonalaisten vapauden alkamista.
- Vangin on sitouduttava päihiteettömyyteen ja hänelle tehtyyn toimeenpanosuunnitelmaan.
- Valvottua koevapautta valvotaan teknisin apuvälinein, kuten valvontapuhelimen avulla.
- Valvottu koevapauden sisältönä on toimintavaihte, joka voi olla esimerkiksi työtoimintaa.
- Toiminnan aikataulut ovat ennalta sovittuja ja vangin on pysyttävä asunnossaan klo 21–06 välillä valvottu koevapauden aikana.
- Tukipartio käy säännöllisesti valvomassa, että koevapaus toteutuu suunnitellusti.
- Valvottu koevapauden voi myös suorittaa päihdekuntoutuslaitoksessa.

PÄIHDEKUNTOUTUS

- Päihdekuntoutusta on tarjolla monissa eri muodoissa, ja sen tarkoituksena on auttaa kokonaisvaltaisesti päihiteettömään ja rikoksettomaan elämään.
- Avokuntoutus tukee arjenhallintaa tarjoamalla erilaisia sosiaalisen tuen muotoja, muun muassa vertaistukea, ryhmiä ja perhe tapaamisia.
- Laitoskuntoutus tarjoaa intensiivistä ja yksilöllistä kuntoutusta, esimerkiksi kaikisuhoitoa, terapeuttista yhteisöhoitoa, lääkävasteista päihdekuntoutusta, lääkkeitöntä päihdekuntoutusta ja ryhmämuotoista kuntoutusta.
- Yksilöllinen räätälöinti yhdessä kotikunnan kanssa.

VALVOTTU KOEVAPAAUS PÄIHDEHOIDOSSA

- Valvottu koevapauden sisältö ja toimintavaihte voi työtoiminnan sijaan olla päihdekuntoutus.
- Valvottu koevapauden suorittaminen päihdekuntoutuksessa edesauttaa kiinnittymistä yhteiskuntaan:
 - o Elämän- ja arjenhallinta
 - o Verkostoituminen vertaisten kanssa
 - o Vastuun ottaminen itsestään ja omasta hyvinvoinnistaan
- Yksilöllinen räätälöinti
 - o Korvaushoito
 - o Lääkkeetön hoito
 - o Yhteisöhoito
 - o Sopivien terapiamuotojen hyödyntäminen
 - o Muun avun hyödyntäminen (Esim. AA- ja NA-ryhmät)
- Yhteistyö kotikunnan ja avopalveluiden kanssa
 - o Hoitojatitkumo

Liite 3: Kysely

KYSELY - VALVOTTU KOEVAPAUS PÄIHDEHOIDOSSA

Tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa vankien tietämystä, kiinnostusta ja näkemyksiä valvotusta koevapaudesta, päihdehoidosta ja valvotun koevapauden suorittamisesta päihdehoidossa. Vastaaminen on täysin nimetöntä, eikä kyselyn vastauksia käytetä kuin tutkimustyöhön.

Lue väittämät ja ympyröi numeroistasi sinua parhaiten kuvaava vaihtoehto (1= täysin eri mieltä, 2= osittain eri mieltä, 3= ei eri eikä samaa mieltä, 4= osittain samaa mieltä, 5= täysin samaa mieltä).

1. TIEDÄN, MITÄ VALVOTULLA KOEVAPAUDELLA TARKOITETAAN.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5

Täysin samaa mieltä

2. TIEDÄN KOEVAPAUTTA KOSKEVAT EHDOT.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5

Täysin samaa mieltä

3. TUNNEN HENKILÖITÄ, JOTKA OVAT OLLEET VALVOTUSSA KOEVAPAUDESSA.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5

Täysin samaa mieltä

4. HALUAISIN PÄÄSTÄ VALVOTTUUN KOEVAPAUTEEN ENNEN EHDONALAISTA VAPAUTTA.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5

Täysin samaa mieltä

5. KUULEMANI PERUSTEELLA USKON, ETTÄ VALVOTUSTA KOEVAPAUDESTA OLISI MINULLE HYÖTYÄ.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5

Täysin samaa mieltä

6. HALUAISIN VALVOTTUUN KOEVAPAUTEEN, KOSKA...

7. KOEN TARVITSEVANI APUA PÄIHDEONGELMAAN.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5
 Täysin samaa mieltä

8. OLISIN MOTIVOITUNUT PÄIHDEKUNTOUTUKSEEN.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5
 Täysin samaa mieltä

9. KOEN, ETTÄ MINUN OLISI HELPPO SITOUTUA PÄIHDEHOITOON.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5
 Täysin samaa mieltä

10. USKON, ETTÄ PÄIHDEHOIDOSTA VOISI OLLA MINULLE HYÖTYÄ.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5
 Täysin samaa mieltä

11. OLEN OLLUT AIEMMIN PÄIHDEKUNTOUTUKSESSA.

En Kyllä

MISSÄ?

12. PELKÄÄN, ETTEN PYSTY SUORITTAMAAN VALVOTTUA KOEVAPAUTTA PÄIHTEIDENKÄYTTÖNI TAKIA.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5
 Täysin samaa mieltä

13. OLEN KUULLUT AIEMMIN, ETTÄ VALVOTUN KOEVAPAUDEN VOI TIETYIN EDELLYTYKSIIN SUORITTA PÄIHDEHOIDOSSA.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5
 Täysin samaa mieltä

14. OLEN KIINNOSTUNUT SUORITTAMAAN VALVOTUN KOEVAPAUDEN PÄIHDEKUNTOUTUKSESSA.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5
 Täysin samaa mieltä

15. KERRO VAPAASTI, MILTÄ VALVOTUN KOEVAPAUDEN SUORITTAMINEN PÄIHDEHOIDOSSA SINUSTA KUULOSTAA.

16. JOS MENISIN PÄIHDEKUNTOUTUKSEEN, OLISIN ERITYISESTI KIIHNOSTUNUT AVOKUNTOUTUKSESTA.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5

Täysin samaa mieltä

17. MINUN OLISI HELPPO MENNÄ LAITOSTYYPPISEEN/YHTEISÖLLISEEN PÄIHDEKUNTOUTUKSEEN.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5

Täysin samaa mieltä

18. OLISIN VALMIS SITOUTUMAAN TIIVIISEEN YHTEISÖLLISEEN PÄIHDEKUNTOUTUKSEEN LAITOKSESSA.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5

Täysin samaa mieltä

19. OLISIN VALMIS SIIRTYMÄÄN NYKYISESTÄ (AVOIN/SULJETTU) VANKILAYMPÄRISTÖSTÄNI PÄIHDEHOITOLAITOKSEEN.

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5

Täysin samaa mieltä

JOS VASTASIT EI, MIKSI?

20. ONKO SINULLA MUITA AJATUKSIA TAI KYSYMYKSIÄ AIHEESTA? MITÄ?

KIITOS VASTAUKSISTASI!